

Komparativna analiza ekoloških poreza u Republici Hrvatskoj i odabranim zemljama članicama Europske Unije

Ivančić, Nicole Marie

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:642548>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported / Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

**Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Poslovna ekonomija – smjer:
„Financije“**

**KOMPARATIVNA ANALIZA EKOLOŠKIH POREZA U
REPUBLICI HRVATSKOJ I ODABRANIM ZEMLJAMA
ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE**

Diplomski rad

Nicole Marie Ivančić

Zagreb, studeni, 2021.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

**Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Poslovna ekonomija – smjer:
„Financije“**

**KOMPARATIVNA ANALIZA EKOLOŠKIH POREZA U
REPUBLICI HRVATSKOJ I ODABARNIM ZEMLJAMA
ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE**

**COMPARATIVE ANALYSIS OF ENVIRONMENTAL TAXES IN
THE REPUBLIC OF CROATIA AND SELECTED EUROPEAN
UNION MEMBER STATES**

Diplomski rad

Nicole Marie Ivančić, 0067547389

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Dajana Barbić

Zagreb, studeni, 2021.

Sažetak

Planet Zemlja se suočava s velikim ekološkim preprekama, te se one odražavaju na cijeli živi svijet. Mnoge države i druge institucije preuzimaju dominantnu ulogu u minimiziranju globalnog onečišćenja tako da primjenjuju poreze i instrumente zaštite okoliša po načelu „onečišćivač plaća“ kako bi reducirali negativan utjecaj na okoliš.

Jedan od najvažnijih i najefikasnijih instrumenata su ekološki porezi koji se uvode s ciljem ostvarenja fiskalnih ciljeva. Prema definiciji EU/OECD-a ekološki porezi su oblik poreza gdje je porezna osnovica iskazana u fizičkim jedinicama materije, te je dokazan njezin negativan utjecaj na okoliš. Važnost ekoloških poreza se očituje u tome da bi trebali doprinjeti poboljšanju, odnosno sprečavanju pogoršanja čovjekova okoliša.

Cilj ovoga rada je analizom dostupne literature prikazati značaj ekoloških poreza i provesti komparativnu analizu tih poreza u Republici Hrvatskoj i odabranim zemljama članicama Europske unije među kojima su Bugarska, Litva, Slovenija, Grčka, Estonija i Cipar.

S obzirom na motiv i cilj istraživanja u radu, primjena predviđenih rezultata očitovat će se u podizanju svijesti građana o važnosti zaštite okoliša i prenošenju naučenog znanja na mlađe generacije.

Ključne riječi: ekološki porezi, zaštita okoliša, porez, Europska unija.

Summary

Planet Earth faces great ecological obstacles and they are reflected in the entire living world. Many countries and other institutions are taking a dominant role in minimizing global pollution by applying “polluter pays” taxes and environmental instruments to reduce the negative impact on the environment.

One of the most important and effective instruments is environmental taxes, which are introduced in order to achieve fiscal goals. According to the EU / OECD definition, environmental taxes are a form of tax where the tax base is expressed in physical units of matter and its negative impact on the environment has been proven. The importance of environmental taxes is reflected in the fact that they should contribute to the improvement or prevention of deterioration of the human environment.

The aim of this research is to analyze the available literature to show the importance of environmental taxes and conduct a comparative analysis of these taxes in the Republic of Croatia and selected EU member states, including Bulgaria, Lithuania, Slovenia, Greece, Estonia and Cyprus.

Given the motive and goal of the research in the paper, the application of the planned results will be reflected in raising citizens' awareness of the importance of environmental protection and the transfer of learned knowledge to younger generations.

Key words: environmental taxes, environmental protection, tax, European Union.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja	1
1.3. Sadržaj i struktura rada	1
2. POJMOVNO ODREĐENJE POREZA	2
2.1. Podjela poreza	3
2.2. Ciljevi i učinci oporezivanja	4
2.3. Porezni sustav Europske unije	8
3. IDENTIFIKACIJA EKOLOŠKIH POREZA	13
3.1. Pojmovno određenje ekoloških poreza	14
3.2. Vrste ekoloških poreza	15
3.3. Važnost i uloga ekoloških poreza	19
4. KOMPARATIVNA ANALIZA EKOLOŠKIH POREZA U REPUBLICI HRVATSKOJ I ODABRANIM ZEMLJAMA ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE	22
4.1. Tipovi ekoloških poreza u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji	22
4.2. Usporedba ekoloških poreza u odabranim članicama Europske unije	31
5. ZAKLJUČAK	39
LITERATURA	41
POPIS TABLICA	43
POPIS GRAFOVA	44
ŽIVOTOPIS	45

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada su ekološki porezi. Prema definiciji EU/OECD-a ekološki porezi su oblik poreza gdje je porezna osnovica iskazana u fizičkim jedinicama materije, te je dokazan njezin negativan utjecaj na okoliš. Cilj ovoga rada je analizom dostupne literature prikazati značaj ekoloških poreza i provesti komparativnu analizu ekoloških poreza po tipovima, udjelima istih u ukupnim prihodima od poreza, te stopama izdvajanja u odabranim zemljama članicama Europske unije.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

U izradi rada koristit će se sekundarni podaci prikupljeni iz relevantne domaće i strane znanstvene i stručne literature, te relevantnih internetskih stranica. Korištene su sljedeće metode istraživanja: metoda deskripcije, metoda sinteze, metoda analize, metoda klasifikacije, te induktivna i deduktivna metoda.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad se sastoji od ukupno pet međusobno povezanih poglavlja. U prvom poglavlju prikazani su predmet i cilj rada, odgovarajući izvori podataka i metode prikupljanja istih te sama struktura diplomskog rada. U drugom i trećem dijelu naglasak je na teorijskom dijelu rada gdje će se pojmovno definirati opći značaj poreza, njihova podjela i ciljevi oporezivanja, te vrste ekoloških poreza, njihova važnost i uloga. U četvrtom poglavlju je provedena komparativna analiza ekoloških poreza po tipovima, udjelima istih u ukupnim prihodima od poreza, te stopama izdvajanja u odabranim zemljama članicama Europske unije. Na kraju, u petom poglavlju, temeljem provedenog istraživanja izneseni su glavni zaključci rada.

2. POJMOVNO ODREĐENJE POREZA

Porezi su obavezna davanja koje država uzima bez direktne i trenutne protuusluge od osoba i poduzeća kako bi pomoću prikupljenih sredstava financirala javne rashode. Dakle, svi porezni obveznici moraju plaćati dio svojih prihoda državi da bi nam država za uzvrat osigurala javne usluge kao što su zdravstvena zaštita, obrazovanje, javna sigurnost, briga za starije i siromašne članove društva i sl. U definiciji se ističu dvije stvari, a to je da su porezi obvezna davanja i za plaćene poreze nema trenutnačnje izravne protuusluge.¹

Karakteristika da su porezi obvezna davanja podrazumijeva da jednom kada dođu na naplatu, trebaju biti i uplaćeni državi. Ukoliko to nije izvršeno na taj način, država može prisilom ostvariti svoje pravo putem sudova i policije. Zato se porezi mogu nazivati i prisilnim iznuđivanjem.²

Pojedinac za plaćeni porez ne dobiva izravnu protuuslugu, što znači da porezima nije prethodno određena njihova svrha niti količina usluge koju ćete za uzvrat dobiti. Drugim riječima, ako u mjesecu lipnju uplatite 1.000 kuna poreza, to ne znači da ćete se u tom mjesecu moći koristiti uslugama policije, škole ili bolnice do iznosa od 1.000 kuna i nakon toga će te usluge biti uskraćene.³

Oporezivanje je trenutno najučinkovitiji način prikupljanja sredstava za financiranje javnih rashoda za javna dobra kojima se svi koriste. Poreznici su svuda oko nas kao što su porez na dohodak i doprinos koji se uzimaju izravno iz plaće, porez na dodanu vrijednost koji povećava cijenu dobara koje kupujemo, porez na promet nekretnine pri kupnji iste, te trošarine za punjenje automobila benzinom. Porezi su cijena javnih dobara koja se neprestano koriste i zbog toga se vrlo često i ne pita kolika je njihova prava cijena.⁴

Neke od najznačajnijih odlika poreza su:⁵

1. porez je prisilno davanje, što zapravo znači da su subjekti koje država odredi kao porezne obveznike dužni ispuniti svoju obvezu, inače u suprotnom država iskorištava svoje pravo prisilne naplate;

¹ Porezni vodič, preuzeto s http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-07/1.pdf

² Porezni vodič, preuzeto s http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-07/1.pdf

³ Porezni vodič, preuzeto s http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-07/1.pdf

⁴ Porezni vodič, preuzeto s http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-07/1.pdf

⁵ Nikolić, N. (1999) Počela javnog financiranja, Split, str. 77

2. porez je davanje bez direktne protučinidbe, što ga posve razlikuje od fiskaliteta kojega karakterizira izravna protučinidba (doprinosi i pristojbe);
3. porez je općenito davanje jer se plaća tek kada su ispunjeni zakonom propisani uvjeti;
4. porez je davanje pravnih i fizičkih osoba iz viška svojih proizvoda, a samo u iznimnim slučajevima iz imovine;
5. porez se plaća u novcu, a rijetko kad materijalnim dobrima što znači da je monetarne prirode;
6. novac prikupljen porezima koristi se prvenstveno za financiranje državnog proračuna.

2.1. Podjela poreza

U suvremenim državama porezi su najučestaliji instrument prikupljanja prihoda, te se rashodi financiraju prikupljenim porezima.

Sustav oporezivanja uvjetovan je socijalnim, ekološkim i političkim sustavom svake zemlje, te ne postoje dvije zemlje koje imaju isti sustav oporezivanja.⁶

Stoga poreze dijelimo prema:⁷

- vrsti porezne osnovice (porez na dohodak, porez na potrošnju),
- razini državne vlasti kojoj pripada porezni prihod (županijski porezi, državni porezi),
- kategoriji stanovnika koju se više opterećuje (progresivni i regresivni porezi).

Ipak, najučestalija podjela poreza je na:⁸

- izravne, direktne ili neposredne
- neizravne, indirektno ili posredne

Izravni porezi su porezi koji se uplaćuju osobno ili ih poslodavac za nas uplaćuje u državnu blagajnu. U ovu skupinu spada porez na dohodak koji se podmiruje iz plaće, porez na dobit koje plaća poduzeće, porezi na nasljedstva i darovanja, te razne vrste poreza na imovinu. Obračunavaju

⁶ Šimurina, N. (2019). Pomoćni materijali s nastave. Međunarodni aspekti oporezivanja.

⁷ Porezni vodič, preuzeto s http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-07/1.pdf

⁸ Porezni vodič, preuzeto s http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-07/1.pdf

se u određenom postotku na dohodak ili imovinu, te se po pravilu ne smiju prevaljivati na druge osobe. Dakle, onaj tko plaća porez, on ga i snosi.⁹

Neizravni porezi su skupina poreza koji se mogu prevaljivati na druge osobe, odnosno ne snosi ih onaj koji ih podmiruje državnoj blagajni. Porezni obveznici prevaljuju teret neizravnih poreza na krajnje potrošače, tj. građane kroz cijenu svojih dobara i usluga. Stoga je najistaknutiji oblik neizravnih poreza PDV, tj. porez na dodanu vrijednost, uz trošarine ili akcize.¹⁰

2.2. Ciljevi i učinci oporezivanja

Dvije velike skupine kao što su fiskalni i nefiskalni ciljevi oporezivanja karakteriziraju ciljeve oporezivanja. Fiskalni ciljevi su prije svega prikupljanje prihoda za financiranje rashoda, dok su nefiskalni ciljevi provedba ekonomske politike, tj. porez se koristi kao instrument ekonomske politike. Dakle, porezi se u skupini nefiskalnih ciljeva primjenjuju za ostvarivanje ciljane raspodjele dohotka, te za usmjeravanje privatne gospodarske aktivnosti.¹¹

Fiskalni ciljevi su vezani uz činjenicu da se porezima nastoje namiriti sredstva koja su nužna za financiranje rashoda, i ujedno podmirivanje javnih potreba. Svi ciljevi koji se izravno ne vežu uz fiskalni učinak koji se ostvaruje prikupljanjem poreza spadaju u skupinu nefiskalnih ciljeva. Tu spadaju ekonomski, zdravstveni, redistribucijski, socijalni i ciljevi vezani uz demografske ciljeve kao što je pronatalitetna politika u Hrvatskoj.¹²

Kroz povijest su se na različite načine isticali fiskalni i nefiskalni ciljevi oporezivanja. U merkantilističkom dobu su se isticali nefiskalni ciljevi, klasični građanski teoretičari zagovarali su fiskalne ciljeve, dok su teoretičari državnog intervencionizma isticali obe skupine ciljeva oporezivanja kao bitne. Merkantilisti su poreze gledali kao ostvarivanje ciljeva gospodarske politike kao što je suficit u platnoj bilanci i rast bogatstva. Klasični teoretičari povezani s neutralnom prirodom poreza su prema liberalističkoj teoriji trebali namiriti sredstva za podmirenje temeljnih državnih obveza kao što su unutarnji red i mir, obrana, te neke vrste investicija od kojih poduzetnici nisu imali prevelikih koristi. Teoretičari državnog intervencionizma su porezima, kao i cijeloj fiskalnoj politici davali važnu ulogu jer su smatrali da to djelotvorno djeluje na kretanja

⁹ Porezni vodič, preuzeto s http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-07/1.pdf

¹⁰ Porezni vodič, preuzeto s http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-07/1.pdf

¹¹ Šimurina, N. (2019). Pomoćni materijali s nastave. Međunarodni aspekti oporezivanja.

¹² Šimurina, N., Šimović, H., Mihelja-Žaja, M., (2012) Javne financije u Hrvatskoj, Zagreb, str.106

gospodarstva. Posebno je bilo naglašeno djelovanje poreza na investicije, akumulaciju, stabilizaciju i razdiobu nacionalnog dohotka. U današnjim se suvremenim državama sve više naglašava neutralna priroda poreza, a skupa s njim i fiskalni cilj što je povezano sa kraćim kriznim vremenima i isticanjem važnosti tržišnog mehanizma. Uvođenjem poreza u gospodarski život postižu se željeni učinci. Također, ti učinci oporezivanja su usko vezani s ciljevima oporezivanja.¹³

No, ciljevi oporezivanja u stvarnosti malokad odgovaraju učincima oporezivanja. Mogu se toliko ne poklapati, da učinci oporezivanja budu apsolutna suprotnost ciljevima oporezivanja. Direktni učinci oporezivanja definiraju ponašanje poreznih obveznika. Svakodnevno primjećujemo prevaljivanje poreza, izbjegavanje plaćanja poreza te preobražavanje istog. Osim direktnih učinaka koji određuju ponašanje poreznih obveznika, oporezivanjem su vidljivi učinci na raspodjelu dohotka, akumulaciju kapitala, međunarodnu razmjenu, stabilizaciju itd.¹⁴

S druge strane, učinci oporezivanja mogu biti namjeravani i nenamjeravani. Namjeravani ili redistribucijski učinci su oni koji se primjenom odgovarajućih poreznih instrumenata zapravo i žele postići. Nenamjeravani učinci vezani su uz ubiranje poreza i javljaju se izvan zacrtanih planova, te zahtijevaju intervenciju.¹⁵

Neki od najznačajnijih učinaka oporezivanja su:¹⁶

- izbjegavanje plaćanja poreza,
- prevaljivanje poreza te
- preobražavanje poreza.

Porezna evazija ili izbjegavanje plaćanja poreza je protivljenje poreznog obveznika kod plaćanja poreza. Poreznom obvezniku su na raspolaganju mogućnosti kojima si olakšava ili u cijelosti uklanja porezni teret. Ako se određeni koraci poduzmu prije naplate poreza radi se o poreznoj evaziji, a ukoliko su poduzeti nakon plaćanja poreza govorimo o prevaljivanju poreza.¹⁷

¹³ Nikolić, N. (1999) Počela javnog financiranja, Split, str.80-82

¹⁴ Nikolić, N. (1999) Počela javnog financiranja, Split, str. 80-82

¹⁵ Šimurina, N. (2019). Pomoćni materijali s nastave. Međunarodni aspekti oporezivanja.

¹⁶ Nikolić, N. (1999) Počela javnog financiranja, Split, str. 80-82

¹⁷ Jelčić, B. (2001) Javne financije, Rrif, Zagreb, str. 144

Izbjegavanje plaćanja poreza je prisutno u poreznim sustavima svih zemalja, te može biti posljedica:¹⁸

- svjesnih postupaka poreznih obveznika da se smanji ili izbjegne porezni dug,
- nedovoljne informiranosti,
- nedovoljne učinkovitosti i organizacije porezne uprave, tj. nejasni propisi koji omogućavaju pronalaženje „rupa u zakonu“.

Porezna evazija se javlja u dva osnovna oblika: zakonita ili dopuštena porezna evazija, odnosno legalno izbjegavanje podmirenja poreznih obveza (engl. *tax avoidance*) i nezakonita ili nedopuštena porezna evazija, odnosno kažnjivo izbjegavanje poreza ili utaja poreza (engl. *tax evasion*).¹⁹

Izbjegavanje podmirenja poreznih obveza definira se korištenjem svih zakonom dopuštenih mogućnosti u svrhu smanjenja porezne obveze. Postiže se pronalaskom praznina ili „rupa“ u zakonskim propisima zbog nejasnoća, nepotpunosti, nedorečenosti i nepreglednosti poreznog sustava.²⁰

Drugim riječima, porezni obveznici se koriste raznim mogućnostima ponuđenih od države da plate što manji iznos poreza ili da ih se potpuno oslobodi te obveze. U zakonitoj evaziji, porezni obveznici često uključuju porezne savjetnike kako bi im pomogli u pronalasku najboljeg načina da poslovne prihode prikažu što manjima, a rashode što većima, odnosno žele prikazati što manju poreznu osnovicu koja vodi manjem poreznom opterećenju za poduzeća.²¹

Porezna evazija je dio sive ekonomije. Siva ekonomija, neslužbeno gospodarstvo ili „rad na crno“ doprinose utaji poreza. Siva ekonomija podrazumijeva one aktivnosti koje se iz različitih razloga odvijaju u granicama neslužbenog gospodarstva.²²

¹⁸ Vukšić, Z. (2003) Porezna utaja, Hrvatska pravna revija, god. 3, br. 10, str. 57

¹⁹ Sertić, A. (2015) Porezne oaze – međunarodno izbjegavanje plaćanja poreza i porezna evazija. *Financije, pravo i porezi*, 12/15, str. 110

²⁰ Sertić, A. (2015) Porezne oaze – međunarodno izbjegavanje plaćanja poreza i porezna evazija. *Financije, pravo i porezi*, 12/15, str. 110-116

²¹ Sertić, A. (2015) Porezne oaze – međunarodno izbjegavanje plaćanja poreza i porezna evazija. *Financije, pravo i porezi*, 12/15, str. 110-111

²² Šimović, J., Rogić Lugarić, T., i Cindori, S. (2007) Utaja poreza u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino sprječavanje. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 14(2), str. 595

Porezna utaja uključuje postupak ilegalnog izbjegavanja plaćanja poreza ili zanemarivanje istog, odnosno plaćanje manje poreza od zakonom propisane osnove za poduzetničku aktivnost poreznog obveznika. Uz to, od porezne administracije se krije porezna osnovica i činjenice bitne za oporezivanje. Porezna utaja se provodi tako što se iskazuju veći poslovni gubici ili podcjenjuje ostvareni dohodak.²³

Nezakonita porezna evazija razlikuje dvije kategorije utaje poreza, a to su: potpuna utaja poreza ili potpuna defraudacija i djelomična utaja poreza ili djelomična defraudacija.²⁴

Potpuna utaja poreza se javlja kada porezni obveznik ne prijavi apsolutno ništa od ukupno ostvarenog prihoda, odnosno dohotka koji se oporezuje, ili imovinu koju posjeduje, a također podliježe oporezivanju ili ako zataška važne činjenice, događaje i djelatnosti koje su motiv za oporezivanje. To je svjesna radnja obveznika koji prikriva određene podatke koji podliježu oporezivanju.²⁵

Djelomična utaja poreza se javlja kada porezni obveznik Poreznoj upravi priloži nepotpunu i/ili lažnu poreznu prijavu o visini dohotka i prihoda, o vrijednosti imovine koju posjeduje, te o djelatnostima, činjenicama ili događajima koji podliježu oporezivanju. Sve to čini u svrhu smanjivanja porezne obveze, odnosno podmirivanja manjeg poreza nego što ga obvezuje zakon.²⁶

U navedenim definicijama možemo vidjeti razlike među pojmovima. Pa tako porezni obveznik izbjegava plaćanje poreznih obveza koristeći mogućnosti države tako što pronalazi „rupe“ u zakonu, dok porezni obveznik kod utaje poreza „uzima zakon u svoje ruke“ i sam odlučuje koji će dio poreza uplatiti državi, a sve to prema vlastitoj procjeni vrednovanja pravednosti. Jednostavnije rečeno, pri zakonitom izbjegavanju podmirjenja poreznih obveza obveznik koristi sve „rupe“ u zakonu kako bi platio manje poreza, dok u poreznoj utaji obveznik izravno krši zakon sa ciljem da ne plati porez.²⁷

²³ Matković, B. (2007) Utaja poreza. Računovodstvo, revizija i financije, br. 11/2007, str. 115

²⁴ Šimović, J., Rogić Lugarić, T., Cindori, S. (2007) Utaja poreza u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino sprječavanje. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 14(2), str. 591-617

²⁵ Sertić, A. (2015) Porezne oaze – međunarodno izbjegavanje plaćanja poreza i porezna evazija. *Financije, pravo i porezi*, 12/15, str. 112

²⁶ Šimović, J., Rogić Lugarić, T., Cindori, S. (2017) Utaja poreza u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino sprječavanje. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 14(2), str. 600

²⁷ Matković, B. (2007) Utaja poreza. Računovodstvo, revizija i financije, br. 11/2007, str. 115

Druga dva važna učinka oporezivanja su prevaljivanje i preobražavanje poreza. Prevaljivanje poreza je još jedan od načina kojim se obveznik može obraniti od poreza. Ono što ga razlikuje od porezne evazije je taj što ovdje porezni obveznik prihvaća porez koji treba podmiriti, ali ga u cijelosti ili djelomično prebacuje na druge osobe. Osobe na koje je prebačena obveza plaćanja poreza mogu ga prevaljivati dalje na druge osobe, što onda tvori lanac koji završava s osobom koja taj porez treba platiti.²⁸

Nadalje, preobražavanje poreza se ogleda u tome što obveznik pokušava olakšati svoje porezne obveze tako što na optimalan način poboljšava proizvodni proces i proizvodnost rada (na primjer nova tehnologija). Time povećava svoju dobit, a smanjuje svoju poreznu obvezu.²⁹

2.3. Porezni sustav Europske unije

Kao što je već spomenuto, porezi predstavljaju najveći izvor prihoda za financiranje rashoda u svakoj državi. Porezni sustav predstavlja temeljno obilježje nacionalnog suvereniteta svake države, dok u Europskoj uniji predstavlja glavno obilježje zajednice država članica. Ujedno služi kao sredstvo za provođenje strategija i dugoročnih razvojnih politika EU. Nadalje, predstavlja najznačajniji izvor prihoda u svakoj državi što upućuje na važnost kreiranja prikladnog poreznog sustava za svaku državu koji je u skladu sa ekonomskom razvijenosti države i mogućnostima prema obrazovnoj strukturi stanovništva.³⁰

Obzirom da je porezna politika važnija karakteristika nacionalnih država, EU nije odredila obvezu kojom se moraju uskladiti sve vrste poreza prikupljeni u državama članicama. Porezni sustav, kao i sama porezna politika EU usko su povezane sa tri aktivnosti. To je: razvoj unutarnjeg tržišta, jačanje monetarne i ekonomske unije i političko - socijalnih integracija.³¹

Ciljevi koje EU želi ostvariti putem poreznog sustava su:³²

²⁸ Bedeković, M. (2017) Porezni sustav, Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici

²⁹ Nikolić, N. (1999) Počela javnog financiranja, Split, str. 83-84

³⁰ Tadin, H. (2010)) Porezna politika EU kao šansa i ograničenje reforme poreznog sustava Hrvatske, Zagreb: Rifin. Preuzeto 29.6.2021 s <http://www.rifin.com/gosti-stranica/1181-porezna-politika-eu-kao-kao-ansa-i-ogranjenje-reforme-poreznog-sustava-hrvatske>

³¹ Tadin, H. (2010) Porezna politika EU kao šansa i ograničenje reforme poreznog sustava Hrvatske, Zagreb: Rifin. Preuzeto 29.6.2021 s <http://www.rifin.com/gosti-stranica/1181-porezna-politika-eu-kao-kao-ansa-i-ogranjenje-reforme-poreznog-sustava-hrvatske>

³² Tadin, H. (2010) Porezna politika EU kao šansa i ograničenje reforme poreznog sustava Hrvatske, Zagreb: Rifin. Preuzeto 29.6.2021 s <http://www.rifin.com/gosti-stranica/1181-porezna-politika-eu-kao-kao-ansa-i-ogranjenje-reforme-poreznog-sustava-hrvatske>

- stabilizacija poreznih prihoda država članica,
- uklanjanje poteškoća u funkcioniranju unutarnjeg tržišta te
- osigurati rast zapošljavnja u državama članicama.

U svim državama članicama EU porezi se dijele na izravne i neizravne poreze. Na te poreze EU-a utječe svojom poreznom politikom. Svaka država članica u EU odlučuje samostalno o direktnim porezima na temelju preporuka koje postoje u EU. Također, EU provodi samo kontrolu zbog mogućnosti pojave štetne porezne konkurencije jer ona onemogućuje neometano kretanje robe i usluga na unutarnjem tržištu.³³

U poreznom sustavu država članica EU razlikuju se ove vrste poreza: porez na dohodak, porez na dodanu vrijednost - trošarine, porez na dobit i porez na imovinu.

Izravni porezi koji su važni za konkurentnost svake države su:³⁴

- porez na dohodak,
- porez na dobit te
- porez na imovinu.

Zemlje koje nisu još dostigle najviši stupanj razvoja, odnosno manje razvijene zemlje stavljaju naglasak na indirektno poreze koji uključujuju porez na dodanu vrijednost (PDV) i posebne poreze - trošarine. To su zemlje sa visokim porezima na dodanu vrijednost i trošarinama, uz izuzetak Danske i Švedske kojima je stopa poreza na dodanu vrijednost višu od 25%, što ih prikazuje kao otvorena gospodarstva prema ostalim državama članicama.³⁵

³³ Tadin, H. (2010) Porezna politika EU kao šansa i ograničenje reforme poreznog sustava Hrvatske, Zagreb: Rifin. Preuzeto 29.6.2021 s <http://www.rifin.com/gosti-stranica/1181-porezna-politika-eu-kao-kao-ansa-i-ogranjenje-reforme-poreznog-sustava-hrvatske>

³⁴ Tadin, H. (2010) Porezna politika EU kao šansa i ograničenje reforme poreznog sustava Hrvatske, Zagreb: Rifin. Preuzeto 29.6.2021 s <http://www.rifin.com/gosti-stranica/1181-porezna-politika-eu-kao-kao-ansa-i-ogranjenje-reforme-poreznog-sustava-hrvatske>

³⁵ Tadin, H. (2010) Porezna politika EU kao šansa i ograničenje reforme poreznog sustava Hrvatske, Zagreb: Rifin. Preuzeto 29.6.2021 s <http://www.rifin.com/gosti-stranica/1181-porezna-politika-eu-kao-kao-ansa-i-ogranjenje-reforme-poreznog-sustava-hrvatske>

U području oporezivanja EU pravna stečevina odnosi se na indirektne poreze (porez na dodanu vrijednost, trošarine), dok su direktni porezi (porez na dohodak, dobit i imovinu) prepušteni na odlučivanje državama članicama pojedinačno.³⁶

Za indirektne poreze u EU je predviđena harmonizacija u ugovoru o osnivanju EU. U 2006. godini je usvojena direktiva od strane EU o zajedničkom sustavu oporezivanja poreza na dodanu vrijednost koja se krenula primjenjivati od 2007. godine. Predviđena je preporučena stopa poreza na dodanu vrijednost od 15-25%, te i jedna ili dvije snižene stope poreza na dodanu vrijednost koje ne bi trebale biti manje od 5%.³⁷

Tablica 1: Opće stope PDV-a u državama članicama EU, 2021. godine

Država članica	Opća stopa PDV-a (%)
Austrija	20
Belgija	21
Bugarska	20
Cipar	19
Češka	21
Njemačka	19
Danska	25
Estonija	20
Grčka	24
Španjolska	21
Finska	24
Francuska	20
Hrvatska	25
Mađarska	27
Irska	23
Italija	22
Litva	21
Luksemburg	17
Latvija	21
Malta	18
Nizozemska	21
Poljska	23
Portugal	23
Rumunjska	19
Švedska	25

³⁶ Kandžija, V., Cvečić, I. (2008) Makrosustav Europske unije. Rijeka: Ekonomski fakultet

³⁷ Tadin, H. (2010) Porezna politika EU kao šansa i ograničenje reforme poreznog sustava Hrvatske, Zagreb: Rifin. Preuzeto 29.6.2021 s <http://www.rifin.com/gosti-stranica/1181-porezna-politika-eu-kao-ansa-i-ogranjenje-reforme-poreznog-sustava-hrvatske>

Slovenija	22
Slovačka	20

Izvor: Izrada autora prema podacima Europske komisije (2021.)

Iz tablice 1 vidljivo je da niti jedna država članica nema minimalnu dopuštenu stopu PDV-a od 15%, odnosno sve članice imaju stopu višu od 15%. Najnižu stopu PDV-a ima Luksemburg od 17%, dok najvišu stopu od 27% ima Mađarska.

Porezna harmonizacija ili porezno usklađenje označava međusobno povezane porezne sustave država članica zbog izbjegavanja nacionalnih poreznih mjera koje se mogu negativno odraziti na djelovanje zajedničkog tržišta, odnosno na slobodno kretanje roba, usluga i kapitala. Prema pravnim normama utvrđene Ugovorom o EU i koje su vezane za poreze, a do danas se nisu mijenjale, države članice imaju pravo zadržati svoj porezni sustav te uvoditi nove oblike poreza, no neki dijelovi kao što su porezna stopa i osnovica trebaju ostati usklađeni s odlukama tijela EU.³⁸

Pravna osnova za harmonizaciju neizravnih poreza prikazana je u nekoliko članaka u Ugovoru o EU. Zabranjuje se porezna diskriminacija koja izravno ili neizravno pridonosi nacionalnim proizvodima na štetu proizvoda iz drugih članica EU. Stoga se apelira na harmonizaciju poreza na promet, trošarina, te drugih neizravnih poreza. Porez na dodanu vrijednost (PDV) i trošarine izravno utječu na slobodno kretanje proizvoda i usluga, te je zbog toga važna njihova harmonizacija. Razlike u PDV-u i trošarinama, te drugim neizravnim porezima mogu iskriviti tržišno natjecanje, što se onda izbjegava poreznom harmonizacijom.³⁹

Što se tiče trošarina, njihova harmonizacija uključuje sljedeće kategorije:⁴⁰

- duhanski proizvodi,
- alkoholna pića te
- energenti.

³⁸ Kesner – Škreb, M. (2007) Porezna harmonizacija. Preuzeto 29.6.2021 s <https://hrcak.srce.hr/file/28393>

³⁹ Kesner – Škreb, M. (2007) Porezna harmonizacija. Preuzeto 29.6.2021 s <https://hrcak.srce.hr/file/28393>

⁴⁰ Kandžija, V., Cvečić, I. (2008) Makrosustav Europske unije. Rijeka: Ekonomski fakultet

Ostvaren je vidljiv napredak u usklađivanju stopa trošarina. Minimalne porezne stope na gorivo, prirodni plin, struju i ugljen su u interesu pravedne konkurencije, te predstavljaju materijal za poticanje uštede energije.⁴¹

Harmonizacija izravnih poreza se za razliku od neizravnih poreza ne spominje u Ugovoru o EU, zbog čega dolazi do većeg broja prepreka. Pravna stečevina EU kod izravnih poreza se odnosi ponajprije na poreze na dobit koja plaćaju poduzeća. Kada govorimo o oporezivanju pozitivnog financijskog rezultata gospodarskih subjekata, EU-a ima dva cilja:⁴²

- sprječiti štetnu poreznu konkurenciju,
- omogućiti slobodno kretanje kapitala.

Zbog raznih investicija za gospodarske subjekte iznimno je bitno slobodno kretanje kapitala. Isto tako bitno je da ne dolazi do situacije štetne porezne konkurencije jer može imati negativan učinak na poslovanje. Ova pravila u prošlosti nisu postojala, što je onda dovodilo do davanja pretjeranih poreznih poticaja u pojedinim državama članicama, s ciljem privlačenja inozemnih ulaganja.⁴³

Vijeće EU donjelo je porezni paket s ciljem sprječavanja štetne porezne konkurencije. Navedeni paket obuhvaća:⁴⁴

- pravila ponašanja prilikom oporezivanja gospodarskih subjekata,
- instrument smanjivanja razlika prilikom oporezivanja dohotka od štednje,
- instrument uklanjanja poreza po odbitku prilikom oporezivanja kamata i autorskih naknada između povezanih društava u državama članicama.

Obzirom da su porezni sustavi u nadležnosti država članica EU, teško je provesti i postići poreznu harmonizaciju. Premda je uvedena ekonomska i monetarna unija još uvijek ne postoji zajednička porezna politika u punom značenju tog izraza. Razlog tome je što države članice smatraju da je porezni sustav glavno obilježje nacionalnog suvereniteta države, te onda nerado prebacuju nadležnosti s područja porezne politike na EU.⁴⁵

⁴¹ Kandžija, V., Cvečić, I. (2008) Makrosustav Europske unije. Rijeka: Ekonomski fakultet

⁴² Kandžija, V., Cvečić, I. (2008) Makrosustav Europske unije. Rijeka: Ekonomski fakultet

⁴³ Kandžija, V., Cvečić, I. (2008) Makrosustav Europske unije. Rijeka: Ekonomski fakultet

⁴⁴ Kesner – Škreb, M. (2007) Porezna harmonizacija. Preuzeto 29.6.2021 s <http://hrcak.srce.hr/file/28393>

⁴⁵ Kesner – Škreb, M. (2007) Porezna harmonizacija. Preuzeto 29.6.2021 s <http://hrcak.srce.hr/file/28393>

3. IDENTIFIKACIJA EKOLOŠKIH POREZA

Zaštita čovjekova okoliša jedan je od problema koji je usko vezan uz opstanak čovječanstva. S ciljem očuvanja okoliša primjenjuju se razne mjere koje povećavaju javne rashode kao što su smanjenje emisije štetnih tvari u vodu, zrak, spašavanje životinja, te mnoge druge. Svijest o zagađivanju okoliša, u što ulaze problemi zaštite čovjekova okoliša, te životi biljnih i životinjskih vrsta izdignula se na međunarodnu razinu. Ovi problemi mogu se uspješno riješiti samo ako dođe do koordinacije većeg broja država zajednički usvojenim mjerama i postupcima ili međusobno usvojenim unilateralnim mjerama.⁴⁶

Drastičnim i konstantnim gospodarskim razvojem te porastom životnog standarda, što je karakteristično za razdoblje nakon Drugog svjetskog rata, čovjekov okoliš postaje sve ranjiviji i ugroženiji. Prirodni izvori se koriste sve neodgovornije, zbog čega dolazi do nestašice voda, sirovina, zemljišta i energije.⁴⁷

Sve snažnijim razvojem globalizacije, razvoja jedinstvenih svjetskih tržišta, rasta Europske unije, te značajan utjecaj SAD-a pridonjeli su sve većem problemu zagađenja i onečišćenja okoliša. U cilju smanjenja negativnog utjecaja globalnog zagađenja okoliša i štetnog djelovanja na zdravlje ljudi velike svjetske organizacije sve više pažnje posvećuju politici zaštite okoliša. Iz tog razloga ekološki porezi, kao jedni od najznačajnijih fiskalnih instrumenata imaju utjecaj na djelovanje gospodarskih subjekata i fizičkih osoba, te trebaju djelovati u smjeru unaprjeđenja okoliša i sprječavanja daljnjeg zagađenja. Također, ekološki porezi imaju pozitivan utjecaj na okoliš, te su dio poreznog sustava određene zemlje putem kojih se stvara znatan dio javnih prihoda neophodan za opstanak države i njeno učinkovito funkcioniranje.⁴⁸

⁴⁶ Šimurina, N., (2019) Pomoćni materijali s nastave. Međunarodni aspekti oporezivanja.

⁴⁷ Lončarić – Horvat, O. et al. (2003) Pravo okoliša. Zagreb: Organizator, str: 284-285

⁴⁸ Grdinić, M., Korenić, T., Blažić, H., (2017) Uloga ekoloških poreza u politici zaštite okoliša država članica Europske unije. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 86

3.1. Pojmovno određenje ekoloških poreza

Ekološki porez je prema definiciji EU/OECD – a, oblik poreza kod kojega je porezna osnovica izražena u fizičkim jedinicama materije i ima dokazan negativan učinak na okoliš.⁴⁹

Također, definiraju se kao porezi nametnuti iz ekoloških razloga, odnosno da potaknu smanjenje onečišćenja na optimalnu razinu.⁵⁰

Ekološki porezi zamišljeni su kao porezi na potrošnju, odnosno kao porezi kojima se iscrpljuje gospodarska snaga koja se iskazuje pri trošenju dohotka za zadovoljavanje osobnih potreba.⁵¹

Ekološki porez predstavlja najefikasniji i najučinkovitiji instrument kojim države potiču na zaštitu okoliša i usvajanje koncepta održivog razvoja. Za njih se često koriste nazivi poput “zeleni porezi”, “ekološko povezani porezi” i “porezi za zaštitu okoliša”.⁵²

Ono što je usko vezano uz ekološke poreze je pojam ekološke naknade. Ona se definira kao obavezna, neuzvrćena plaćanja općoj državi i/ili tijelima izvan nje kao što su fondovi za zaštitu okoliša ili vodoprivreda. Navedene naknade se tretiraju isto kao i pristojbe koje se smatraju plaćanjem za usluge.⁵³

Porezna osnovica ekoloških poreza orijentirana je na ponašanje koje zagađuje okoliš, odnosno na zagađivače. Ubiranje tih poreza treba biti što je moguće izravnije, dakle treba se naplaćivati od samog zagađivača ili aktivnosti kojima se zagađuje okoliš. Porezna stopa treba biti postavljena na način da održava društvenu vrijednost štete u okolišu, te potrebu za porastom javnih prihoda. Stopa treba biti predvidiva, a sam porez relevantan kako bi se potaknula ekološka unaprjeđenja.⁵⁴

⁴⁹ Šinković, Z., (2014) Opopreživanje energenata. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. God. 53, 3/2015., str. 685

⁵⁰ Bešker, M., (2005) Politika okoliša, Zagreb, str. 21-27

⁵¹ Šinković, Z., (2014) Opopreživanje energenata. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. God. 53, 3/2015., str. 683

⁵² Grdinić, M., Korenić, T., Blažić, H., (2017) Uloga ekoloških poreza u politici zaštite okoliša država članica Europske unije. Rijeka: Ekonomski fakultet sveučilišta u Rijeci, str. 87

⁵³ Državni zavod za statistiku, preuzeto 2.7.2021 s

<https://www.dzs.hr/Hrv/DBHomepages/Okoli%C5%A1/Ekonomski%20ra%C4%8Duni%20za%20okoli%C5%A1/Porezi%20i%20naknade%20za%20okoli%C5%A1/metodologija.htm>

⁵⁴ Grdinić, M., Korenić, T., Blažić, H., (2017) Uloga ekoloških poreza u politici zaštite okoliša država članica Europske unije. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 88-89

3.2. Vrste ekoloških poreza

Ekološki porezi se uvode kao sredstvo za ostvarivanje ciljeva zaštite okoliša i usmjereni su prema načelu pravednosti i jednakosti u oporezivanju. U porezno – pravnoj državi svi subjekti porezno – pravnog odnosa očekuju da trošak koji snose plaćanjem ekološkog poreza bude jednako raspoređen.⁵⁵

Instrumenti zaštite okoliša uključuju instrumente koji djeluju izvan tržišta i oni koji djeluju unutar tržišta. Instrumente izvan tržišta karakteriziraju administrativne mjere u obliku dozvola, ograničenja, zabrana koje se fokusiraju na utvrđivanje dozvoljene količine zagađenja, dok se instrumentima koji djeluju unutar tržišta djeluje putem cijena s kojima se onda utječe na odluke zagađivača o aktivnostima koje neće negativno djelovati na okoliš (npr. subvencije, ekološka davanja, ekološki certifikat, sustav povratnih depozita i mjere kojima se osigurava poštivanje propisa).⁵⁶

Porezni instrumentarij koji ima za cilj zaštitu okoliša djeli se u tri grupe:⁵⁷

- Pigou porezi ili specifični porezi,
- Para Pigou porezi te
- dvostrano korisni porezi.

Pigou porezi su porezi gdje se visina poreznog tereta mjeri u direktnom odnosu prema jedinici ispuštenog zagađenja. Upotreba specifičnih poreza treba reducirati emisiju štetnih tvari pojedinih zagađivača. Kroz ovakav porez harmoniziraju se tzv. eksterni troškovi koji nastaju jer zagađenje životne sredine stvara velike izdatke trećim osobama koje uopće nisu uključene u odnosu na tržište (npr. udisanje zagađenog zraka što onda uzrokuje dišne probleme). Dakle, trošak poreza treba pasti na zagađivača jer ga to potiče da vodi više računa o prirodnim dobrima.⁵⁸

Para pigou porezi su skupina poreza u koju spadaju neizravni porezi kao što su npr. carine, trošarine i opći porez na promet. Ona dobra i usluge za koje se smatra da nemaju toliko štetan

⁵⁵ Šinković, Z., (2013) Ekološki porezi. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. God. 50, 4/2013., str. 973

⁵⁶ Blažić, H., Dimitrić, M., Pečerić, M., (2017) Perspektiva ekoloških poreza u Europskoj uniji. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 106

⁵⁷ Šinković, Z., (2013)) Ekološki porezi. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. God. 50, 4/2013., str. 956

⁵⁸ Šinković, Z., (2013)) Ekološki porezi. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. God. 50, 4/2013., str. 956

utjecaj na okoliš oporezivati će se po nižim poreznim stopama, dok će se ona dobra i usluge koja značajno onečišćuju okoliš oporezivati po višim poreznim stopama.⁵⁹

Dvostrano korisni porezi su porezi koji se koriste za prikupljanja prihoda koji su usmjereni na aktivnosti povezane sa zaštitom okoliša, tj. kako bi se financirale mjere koje imaju za cilj smanjenje onečišćenja okoliša.⁶⁰

S druge strane, ekološki porezi se prema Eurostatu dijele u tri osnovne skupine:⁶¹

- porezi na energente,
- porezi na transport te
- porezi na onečišćenje i prirodne izvore.

Iz tablice 2 vidljivo je da u Europskoj uniji imamo tri grupe ekološki poreza, a to su porezi na energente, porezi na transport i porezi na onečišćenje i prirodne izvore.

U poreze na energente svrstavamo porez na mineralna ulja i motorna goriva, benzin (olovni i bezolovni), dizel, loživo ulje, petrolej, kerozin, porez na prirodni plin i na potrošnju struje.⁶²

Porezi na energente su skupina ekoloških poreza koji obuhvaćaju poreze za energetske proizvode za potrebe transporta (najvažniji su benzin i dizel) i za sekundarne potrebe (loživo ulje, prirodni plin, ugljen i električna energija).⁶³

U poreze na transport uključujemo porez na registraciju i korištenje motornih vozila, na uvoz i prodaju motornih vozila, za korištenje cesta i autocesta, na osiguranje luksuznih jahti, na buku, te na putnike u zračnom prometu (porez na letove i karte).⁶⁴

Porez na transport obuhvaća poreze povezane s vlasništvom nad motornim vozilima i njihovim korištenjem. Oni mogu biti “jednokratni” porezi povezani s uvozom ili prodajom opreme, ili stalni porezi u koje je uključen godišnji porez na ceste.⁶⁵

⁵⁹ Šinković, Z., (2013) Ekološki porezi. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. God. 50, 4/2013., str. 956

⁶⁰ Šinković, Z., (2013) Ekološki porezi. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. God. 50, 4/2013., str. 956

⁶¹ Eurostat. (2020) Taxation Trends in the European Union, str. 267

⁶² Šinković, Z., (2013) Ekološki porezi. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. God. 50, 4/2013., str. 956

⁶³ Eurostat. (2020) Taxation Trends in the European Union, str. 267

⁶⁴ Šinković, Z., (2013) Ekološki porezi. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. God. 50, 4/2013., str. 958

⁶⁵ Ibid, str. 267

Zadnju skupinu ekoloških poreza čine porezi na onečišćenje i prirodne izvore. U poreze na onečišćenje spadaju porezi za izmjerena ili procjenjena ispuštanja u zrak i vodu, buku i gospodarenje krutim otpadom, dok u poreze na prirodne izvore ulaze porezi koji uključuju korištenje ili vađenje prirodnih resursa (kao što su vode, šume, divlja flora i fauna), odnosno na sve djelatnosti koji opterećuju prirodne resurse. U poreze na onečišćenje i prirodne izvore spadaju porezi na pesticide i umjetna gnojiva, na otpad, na pakiranje metala, plastike, stakla, keramike, na zagađenje zraka, na baterije, gume, na otpadne vode, plastične vrećice, na onečišćivače ozona kao što su CFC, HFC, PFAC, SF₆, te na nuklearnu energiju.⁶⁶

⁶⁶ Državni zavod za statistiku, preuzeto 3.7.2021 s
<https://www.dzs.hr/Hrv/DBHomepages/Okoli%C5%A1/Ekonomski%20ra%C4%8Duni%20za%20okoli%C5%A1/Porezi%20i%20naknade%20za%20okoli%C5%A1/metodologija.htm>

Tablica 2: Ekološki porezi u zemljama Europske unije

Porez na energente:	Porez na transport:	Porez na zagađenje i izvore:
na mineralna ulja i motorna goriva:	na registraciju i korištenje motornih vozila	na pesticide i umjetna gnojiva (zaštita voda)
benzin, olovni i bezolovni	na uvoz i prodaju motornih vozila	na pakiranje metala, plastike, stakla, keramike
dizel	za korištenje cesta i autocesta	na otpad (deponije)
loživo ulje	na osiguranje luksuznih jahti	na zagađenje zraka (CO ₂ , SO ₂ , NO _x)
petrolej	na buku	na baterije, gume, raspoložive kontejnere
kerozin	na putnike u zračnom prometu	na otpadne vode (kućanske i industrijske)
na prirodni plin		na plastične vrećice
na potrošnju struje		na zagađenje vode
		na CFC, HFC, PFAC i SF ₆ (onečišćivači ozona)
		na nuklearnu energiju

Izvor: Šimurina, N. (2019) Pomoćni materijali s nastave. Međunarodni aspekti oporezivanja. Zagreb: Ekonomski fakultet

„U Europskoj uniji ne postoji npr. nadnacionalni ekološki porez kao instrument zaštite čovjekovog okoliša nadnacionalnih razmjera nego postoje tri osnovne kategorije ekoloških poreza kao što je već navedeno, a svaka zemlja članica u skladu sa pravnom stečevinom Europske unije kreira svoj vlastiti sustav zaštite čovjekove okoline“.⁶⁷

⁶⁷ Šinković, Z., (2014) Oporezivanje energenata. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. God. 53, 3/2015., str.685

3.3. Važnost i uloga ekoloških poreza

Jedan od značajnijih ekonomskih instrumenata s ciljem zaštite okoliša su ekološki porezi. Svrha uvođenja ekoloških poreza u porezne sustave suvremenih zemalja je utjecaj na ponašanje gospodarskih subjekata i fizičkih osoba. Trebali bi doprinjeti poboljšanju, odnosno sprječavanju pogoršanja čovjekova okoliša.⁶⁸

Ističe se kako ekološki porezi kao instrument politike zaštite okoliša imaju tri uloge, a to su uloga internalizacije eksternih troškova, odgojna uloga i uloga financiranja.⁶⁹

Uloga internalizacije eksternih troškova dovodi do Pareto učinkovite uporabe čovjekova okoliša, dakle optimalna porezna stopa treba odgovarati ukupnim društvenim graničnim troškovima zagađenja.⁷⁰

Svrha odgojne uloge poreza je da potencijalne korisnike štetnih tvari potakne na odluku u kojoj će se morati odlučiti između plaćanja višeg poreza ili odricanja dodatne emisije zagađenja s rezultatom da se granični troškovi zagađenja svih emitenata izjednače.⁷¹

Financijska uloga se vidi u financijskoj izdašnosti ekoloških poreza i sredstva se koriste za financiranje mjera koje su vezane za očuvanje čovjekova okoliša.⁷²

Glavna smisao ekoloških poreza je reduciranje štete okolišu, istodobno povećanjem troškova štetnih akcija, kao što je izgaranje fosilnih goriva. Trgovačka društva bi onda morala uračunati efekte vlastitog djelovanja na okoliš u cijenu proizvoda ili usluge. Kako bi spomenuto efikasno funkcioniralo, bitno je da visina poreza bude jednaka novčanoj vrijednosti štete prouzrokovane u okolišu. Važno je ekološke poreze gledati i kao mogućnost potpune zamjene nekih poreza, a ne samo kao one koji reduciraju druge poreze.⁷³

Ekološki porezi, osim što pozitivno utječu na okoliš, njima se stvara i znatan izvor javnih prihoda. Stoga, prihodi prikupljeni ekološkim porezima omogućavaju potencijalno smanjenje stopa drugih

⁶⁸ Šinković, Z., (2013) Ekološki porezi. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. God. 50, 4/2013., str. 953

⁶⁹ Bejaković, P., (2016) O uvođenju ekoloških poreza u odabranim razvijenim zemljama, str. 121

⁷⁰ Šimurina, N., (2019) Pomoćni materijali s nastave. Međunarodni aspekti oporezivanja.

⁷¹ Šimurina, N., (2019) Pomoćni materijali s nastave. Međunarodni aspekti oporezivanja.

⁷² Šimurina, N., (2019) Pomoćni materijali s nastave. Međunarodni aspekti oporezivanja.

⁷³ Šinković, Z., (2013) Ekološki porezi. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. God. 50, 4/2013., str. 954

poreza kako bi se sačuvala ravnoteža između ukupnih državnih prihoda i ukupnih državnih rashoda.⁷⁴

Najveća prednost svih, pa tako i ekoloških poreza je efikasnost. Kroz ekološke poreze se potiče zagađivače na reduciranje onečišćenja tako dugo dok marginalni trošak smanjenja onečišćenja bude jednak porezu, jer je tada trošak postizanja cilja zaštite okoliša na minimumu.⁷⁵

Glavni značaj ekoloških poreza je u reduciranje štete okolišu povećavanjem troškova štetnih aktivnosti. Onečišćivači zatim trebaju u cijenu svojih proizvoda ili usluga uključiti učinke vlastitog negativnog djelovanja na okoliš. Zato je iznimno važno da veličina poreza bude jednaka novčanoj vrijednosti štete prouzročene okolišu.⁷⁶

Valja napomenuti da tržišne cijene same ne otkrivaju ekološku istinu, stoga je zadatak ekoloških poreza prikazati realne troškove, tj. punu cijenu proizvodne ili uslužne djelatnosti koja ima negativne učinke na okoliš, zdravlje i sigurnost ljudi. Ekološki porezi stoga uključuju određene emisije, komunalni otpad, nuklearnu energiju, fosilna goriva, benzin, određene kemikalije i sl.⁷⁷ Stoga su vrijednosti ekoloških poreza za ostvarivanje najboljih rezultata:⁷⁸

1. jasnoća – ekološki ciljevi zelene porezne reforme trebaju biti stvarni, precizni i detaljno utvrđeni, a javnost treba biti pravovremeno i detaljno obaviještena;
2. razboritost – ekološki se porezi trebaju uvoditi postupno, te uz dozu opreza. Pritom treba voditi računa o ekološkim, gospodarskim, demografskim, etnokulturnim, bioregionalnim, psihosocijalnim i subpolitičkim zadacima i usmjerenjima;
3. pravednost – ekološki porezi trebaju se nadoknaditi poreznim olakšicama na drugim područjima, u skladu s načelom fiskalne neutralnosti;
4. jednostavnost – ekološki porezi trebaju biti što jednostavniji, tako da ih financijski službenici mogu primjenjivati bez poteškoća;

⁷⁴ Grdinić, M., Korenić, T., Blažić, H., (2017) Uloga ekoloških poreza u politici zaštite okoliša država članica Europske unije. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 86

⁷⁵ Grdinić, M., Korenić, T., Blažić, H., (2017) Uloga ekoloških poreza u politici zaštite okoliša država članica Europske unije. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 87

⁷⁶ Institut za javne financije. Ekološki porezi i porezna reforma u Republici Hrvatskoj, str. 2

⁷⁷ Crnković, A., (2015). Ozelenjivanje ekonomije: Ekološki porezi. Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, str. 891

⁷⁸ Crnković, A., (2015). Ozelenjivanje ekonomije: Ekološki porezi. Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, str. 891-893

5. čvrstoća – obveza plaćanja poreza se ne smije lako izbjeći;
6. prilagodljivost – ekološka zaštita treba biti prilagodljiva, kako sveukupnoj gospodarskoj dinamici, tako i brzini ekoloških promjena;
7. vjerodostojnost – treba se utvrditi optimalna visina ekološkog poreza i adekvatni izbor poreznog obveznika;
8. solidarnost – učinkovita zelena porezna reforma se ne može izvesti u samo jednoj zemlji. Da zaštite svoje ekološko blagostanje, visoko razvijene zemlje usvajaju sve veći broj standarda, propisa i ekonomskih instrumenata za internaliziranje ekoloških troškova;
9. svrsishodnost – potpuna korist ekoloških poreza će se ostvariti tek kada se prihodi usmjere na projekte ekološkog istraživanja i razvoja;
10. odgovornost – bez obzira što imamo dosta pouzdanja u znanost, konačne odluke su vezane za politiku koja predstavlja srž.

Ekološki porezi se sve češće upotrebljavaju s namjerom utjecanja na ponašanje gospodarskih subjekata, bilo da su proizvođači ili potrošači. Porezni instrumenti koji se najčešće koriste su porezne olakšice i povlastice, posebni porezi i pristojbe za onečišćenja (tzv. ekološki porezi), izuzimanja od plaćanja carine na uvoz ekološki prihvatljive opreme, ubrzana amortizacija stalnih sredstava za očuvanje okoliša, povećanje javne nabave ekoloških proizvoda i slično.⁷⁹

Ekološki porezi kao oblik indirektnog oporezivanja utječu na ponašanje nosioca ekonomske politike, organizacija i pojedinaca u iskorištavanju prirodnih resursa, reguliranje emisije štetnih plinova, te na unaprjeđenje kvalitete okoliša i zdravlja ljudi.⁸⁰

Velik broj zemalja članica Europske unije žele ostvariti cilj s ekološkim porezima s kojima bi smanjile porezno opterećenje rada, a povećale porezno opterećenje potrošnje što bi dalo pozitivne učinke na zaposlenost. Smanjenjem oporezivanja rada otvorila bi se mogućnost za otvaranje novih radnih mjesta. Isto tako, povećanjem cijene energije potakla bi se proizvodnja energetski učinkovitijih proizvoda što bi zahtijevalo dodatno zapošljavanje visokoobrazovane radne snage.⁸¹

⁷⁹ Grdinić, M., Korenić, T., Blažić, H., (2017) Uloga ekoloških poreza u politici zaštite okoliša država članica Europske unije. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 90

⁸⁰ Ibid., str. 86

⁸¹ Ibid., str. 91

4. KOMPARATIVNA ANALIZA EKOLOŠKIH POREZA U REPUBLICI HRVATSKOJ I ODABRANIM ZEMLJAMA ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE

4.1. Tipovi ekoloških poreza u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji

U zadnjih tridesetak godina u Europskoj zajednici doneseno je i usvojeno oko 200 zakona na području zaštite okoliša. Ugovorom o osnivanju iz 1957. godine neizravno je tretirana zaštita okoliša. No, tek je na temelju Stocholmske konferencije zaštita okoliša uključena u djelovanje Europske zajednice.⁸²

U uvjetima sve većeg rasta svjetske populacije, uzlet srednje klase s visokim potrebama potrošnje, konstantni rast potražnje za energijom, snažni gospodarski rast, povećana svjetska potražnja za resursima stavlja pred Europsku uniju izazove s kojima se još nije susrela. Shodno tome, Unija razvija svoju politiku zaštite okoliša te ujedno pomaže svojim članicama da ostvare održivi rast i razvoj promicanjem djelotvornijeg upravljanja okolišem. Zbog konstantnih ekoloških promjena u svijetu kao što je globalno zatopljenje, zagađenje voda, zraka i sl., nužne su intervencije država uz pomoć fiskalnih instrumenata gdje ekološki porezi imaju važnu ulogu. Politika zaštite okoliša nameće se kao primarni cilj Europske unije, gdje ekološki porezi doprinose ekološkoj održivosti, te pomoću njih Europska unija postaje konkurentija.⁸³

Aktivnosti karakteristične za ekološko oporezivanje u Europskoj uniji su podjeljene u sedam ekoloških programa:⁸⁴

1. Prvi ekološki program (1973. – 1976. godine) – u prvom programu objašnjeni su principi i ciljevi ekološke politike Europske unije. Ciljevi se zasnivaju na reduciranju onečišćenja, unaprjeđenju kvalitete života i međunarodne suradnje radi zaštite životne sredine. Principima je definiran pravac djelovanja prilikom zaštite životne sredine. Neki od principa su: zagađenje i negativne posljedice trebaju se spriječiti na samom početku, treba predvidjeti nepoželjne ekološke efekte, aktivnosti jedne države članice ne smiju uzrokovati

⁸² Kordej – de Villa, Ž., (2004) Okoliš i pridruživanje EU. Privredna kretanja i ekonomska politika, 98/2004, str. 66

⁸³ Ibid., str. 85

⁸⁴ Blažić, H., Dimitrić, M., Pečerić, M., (2017) Perspektiva ekoloških poreza u Europskoj uniji. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 104-105.

štetu u drugoj državi članici, nacionalne ekološke politike trebaju biti kompatibilne i organizirane;

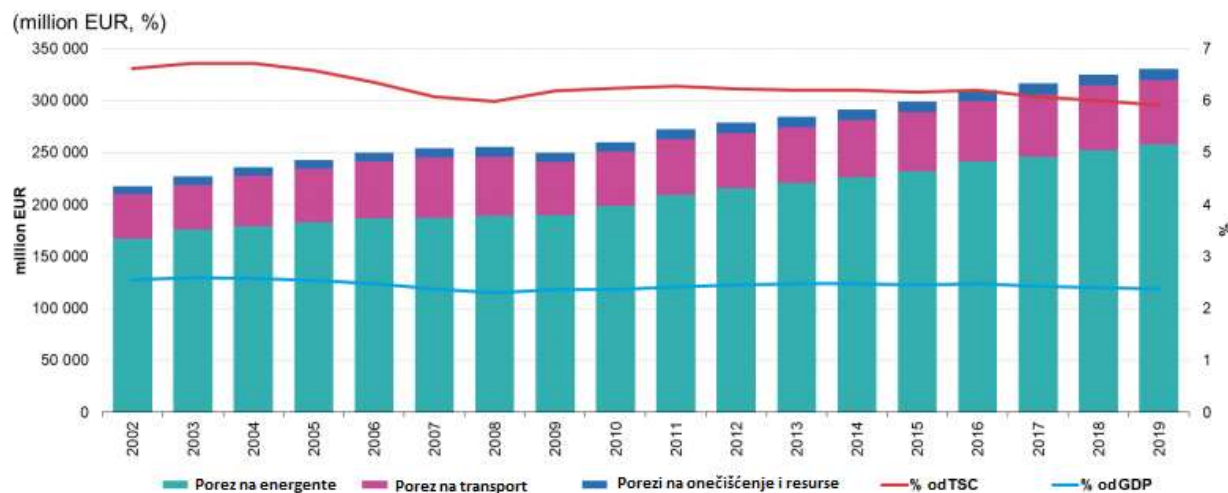
2. Drugi ekološki program (1977. – 1981. godine) – program se temelji na suzbijanju onečišćenja voda, zraka, šuma, te je poseban naglasak na racionalnom upravljanju prirodnim resursima;
3. Treći ekološki program (1982. – 1986. godine) – naglasak je na politici zaštite životne sredine, smanjenju buke, upravljanju otpadom, promicanju ekoloških tehnologija, te je uspostavljena suradnja s drugim zemljama u razvoju, a sve s ciljem rješavanja problema nastalih u zaštiti životne sredine;
4. Četvrti ekološki program (1987. – 1992. godine) – u program za zaštitu životne sredine uključena je poljoprivreda i promet;
5. Peti ekološki program (1993. – 2000. godine) – dok je u prethodnim programima fokus na unaprjeđenju i zaštiti životne sredine, u petom programu se po prvi puta definira koncept održivog razvoja;
6. Šesti ekološki program (2001. – 2010. godine) – za ovaj program karakterističan je naziv „2010. Naša budućnost, naš izbor“. U njemu je opisano pet prioriteta u strateškim aktivnostima: 1) poboljšanje postojećih zakona, 2) bliskija suradnja na tržištu, 3) integracija tijela uključenih u ekološku politiku, 4) pomoć ljudima kod promjene ponašanja, te 5) planiranje u zaštiti životne sredine;
7. Sedmi ekološki program – uključuje programe za djelovanje do 2020. godine, te su utvrđena tri primarna područja za intenzivnije djelovanje po pitanju zaštite okoliša i prirode, povećanje resursa s niskom razinom emisije CO₂, smanjenje opasnosti za zdravlje čovjeka povezanih sa kemijskim tvarima i klimatskim promjenama. U prvom području se Europska unija obvezuje zaustaviti gubitak bioraznolikosti i zalaže se za poboljšanje voda i pomorskog okoliša. Drugi program se odnosi na resursno efikasno gospodarstvo s niskom razinom emisije CO₂. Treći program se zalaže za zdravlje i blagostanje čovjeka.

Ekološki porezi osim što imaju ulogu internalizacije eksternih troškova i odgojnu ulogu, zadnja uloga koja je nedvojbeno i najznačajnija za svaku državu članicu je financijski učinak. Prihodi od

te skupine poreza su toliko visoki da sredstva prikupljena od te vrste poreza samostalno financiraju zaštitu okoliša.⁸⁵

Grafikon 1 u nastavku prikazuje udio prihoda od ekoloških poreza u BDP-u za sve države članice Europske unije za razdoblje od 2002. do 2019. godine. Prikazani prihodi su ostvareni kroz sve tri skupine ekoloških poreza koji uključuju porez na energente, porez na transport, te porez na onečišćenje i prirodne izvore.

Grafikon 1: Udio prihoda od ekoloških poreza u BDP-u i TSC-u u zemljama EU- 27, 2002.- 2019. godine

Izvor: Eurostat, 2021. godina

Ukupni prihodi od poreza za zaštitu okoliša u EU u 2019. godini iznosili su 330,6 milijardi eura, odnosno oko 2,4% BDP-a. U 2019. godini porezi na energiju su činili nešto više od tri četvrtine ukupnih prihoda od poreza za zaštitu okoliša, što je oko 77,9%. To je znatno više od poreza na transport koji je ostvario 18,9%, te od poreza na onečišćenje i prirodne izvore koji su ostvarili 3,2%. Prihod od ekoloških poreza je u 2002. godini iznosio oko 220 milijardi eura, a u 2019. oko 323 milijardi eura, što pokazuje da su prihodi u 2019. godini porasli za oko 113 milijardi eura. Međutim, kada se analizira prihod u odnosu na BDP vidi se da se njegova razina smanjila sa 2,5% na 2,4%. Isto tako, iz priloženog grafikona je vidljivo kako se prihod od 2002. do 2008. godine

⁸⁵ Blažić, H., Dimitrić, M., Pečerić, M. (2017) Perspektiva ekoloških poreza u Europskoj unije. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 109

smanjivao, a od 2009. godine kreće ponovno rasti te je takav trend i nastavljen do 2017. godine kada bilježimo ponovni pad prihoda.

Nadalje, kada se govori o poreznim obveznicima ekoloških poreza imamo podjelu na poduzeća, tj. korporacije, kućanstva i nerezidente. Njihovi udjeli u plaćanju ekoloških poreza su prikazani u Tablici 3, te je također prikazan ukupan iznos ostvarenih prihoda po vrstama ekoloških poreza u državama članicama Europske unije.

Tablica 3: Ukupan prihod od ekoloških poreza prema vrstama i poreznim obveznicima, EU – 27

Total environmental tax revenue by type of tax and tax payer, EU-27

	Million euro	% of total environmental taxes	% of GDP	% of TSC	% of (specific type of) environmental tax revenue (by tax payer)					
					2019			2018		
					Corporations	Households	Non-residents			
Total environmental taxes	330 577	100.0	2.4	5.9	46.7	49.9		3.2		
Energy taxes	257 534	77.9	1.8	4.6	50.4	45.4		3.9		
Transport taxes	62 433	18.9	0.5	1.1	32.4	67.0		0.4		
Taxes on Pollution/Resources	10 610	3.2	0.1	0.2	42.2	55.4		1.0		

Note:

The shares by 'payer' do not add up to 100% owing to a small share of 'not allocated taxes'.
The latest year of data available for environmental tax revenue by payer is 2018.

Source: Eurostat (online data codes: env_ac_tax and env_ac_taxind2)

eurostat

Izvor: Eurostat, 2021. godina

U 2019. godini Europska unija je uprihodila od ekoloških poreza 330.577 milijardi eura. Kroz poreze na energiju je ostvarila 257.534 milijardi eura, 62.433 milijardi eura putem poreza na transport, te 10.610 milijardi eura kroz poreze na onečišćenje i prirodne izvore. Veliki dio prihoda u EU dolazi od poreza na energiju, te iznosi oko 77,9%, porez na promet iznosi 18,9%, a 3,2% dolazi od poreza na onečišćenje i prirodnih izvora. Ukupni udio u BDP – u iznosi 2,4%, od kojih porez na energente čini 1,8% BDP - a, porez na transport 0,5% BDP - a, te porez na onečišćenje i prirodne izvore 0,1% BDP - a. Iz tablice je vidljivo da poduzeća plaćaju veći udio poreza na energiju (50,4%), dok je kućanstvima udio na nešto nižoj razini (45,4%). Međutim, kućanstva su glavni obveznici poreza na transport sa udjelom od čak 67%, što čini dvije trećine ukupnog iznosa, te također plaćaju veći dio poreza na onečišćenje i prirodne izvore što iznosi 55,4%. Rezidenti plaćaju veliku većinu ekoloških poreza u odnosu na relativno mali udio (3,2%) koji plaćaju nerezidenti.

Porezi su učinkovit ekonomski instrument u rješavanju problema okoliša. Za postizanje što boljih rezultata u zaštiti okoliša, te za otklanjanje problema iskrivljenosti konkurencije unutar EU, Europska komisija predstavila je prijedlog harmonizacije poreznih stopa za države članice EU za dizelska i benzinska goriva. Najvažnija poruka prijedloga je da države članice nametnu poreze na energiju sukladno sa preporukom, te da nastoje izbjeći povećanje ukupnog poreznog opterećenja. Kako bi bile uspješne u tome, savjetuje im se smanjenje poreznog opterećenja na rad. S druge strane, ekološki porezi mogu voditi ka „dvostrukoju dividendi“ na način da poboljšavaju okoliš i smanjuju porezno opterećenje drugih poreza.⁸⁶

Kada je riječ o Hrvatskoj, ona je prelaskom na sustav tržišnog gospodarenja pojačala svoje aktivnosti u cilju smanjenja zagađenja okoliša. No, manjak gospodarskih aktivnosti i financijskih sredstava usporavaju provedbu mjera zaštite okoliša, investiranje u uređaje za pročišćavanje i vođenje učinkovitije politike zaštite okoliša.⁸⁷

U Republici Hrvatskoj primjenjuju se određeni ekonomski instrumenti, među kojima glavnu ulogu vode naknade vezane uz korištenje prirodnih resursa i zagađenje okoliša. Ekonomski instrumenti ne predstavljaju cjelokupan sustav koji uz zakone i provedbene mjere osigurava sveobuhvatnu, trajnu i efikasnu zaštitu okoliša te održivi razvoj.⁸⁸

Ekonomski instrumenti su velikim dijelom propisani zakonom, no jedinice lokalne samouprave imaju pravo na svome području propisivati posebne namjenske naknade za financiranje komunalne infrastrukture zaštite okoliša, kao što je odvodnja, pročišćavanje otpadnih voda, te postupanje s otpadom.⁸⁹

Instrumenti zaštite okoliša koji se primjenjuju u Hrvatskoj svrstavaju se u naknade za onečišćavanje, poreze na proizvode, korisničke naknade/pristojbe, te sustav pologa i povrata sredstava i subvencije.⁹⁰

⁸⁶ Institut za javne financije. Ekološki porezi i porezna reforma u Republici Hrvatskoj, str. 1

⁸⁷ Črnjar, M., Črnjar, K., (2009) Menadžment održivog razvoja. Rijeka: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji Sveučilišta u Rijeci, Glosa Rijeka, str. 464

⁸⁸ Črnjar, M., Črnjar, K., (2009) Menadžment održivog razvoja. Rijeka: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji Sveučilišta u Rijeci, Glosa Rijeka, str. 464

⁸⁹ Kordej – de Villa, Ž., Papafava, M., (2003) Ekonomski instrumenti u politici zaštite okoliša u Hrvatskoj – teorijska saznanja i iskustva. Privredna kretanja i ekonomska politika, 94/2003, str. 27-61

⁹⁰ Kordej – de Villa, Ž., Papafava, M., (2003) Ekonomski instrumenti u politici zaštite okoliša u Hrvatskoj – teorijska saznanja i iskustva. Privredna kretanja i ekonomska politika, 94/2003, str. 27-61

U Republici Hrvatskoj formiran je Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. Zadatak Fonda je sukladno odredbama Zakona o zaštiti okoliša i Zakona o energiji da prikupljati financijska sredstva i financirati programe zaštite okoliša kao i programe energetske učinkovitosti, te koristiti obnovljive izvore energije.

Sredstva za financiranje djelatnosti Fonda osigurana su iz namjenskih izvora Fonda od:⁹¹

1. naknada za onečišćenje okoliša,
2. naknada korisnika okoliša,
3. naknada za opterećivanje okoliša otpadom,
4. posebne naknade za vozila na motorni pogon,
5. iz proračuna države i jedinica lokalne samouprave, te
6. prihodi ostvareni od međunarodnih fondova.

Fond se sastoji od ovih naknada: naknada temeljem Zakona o Fondu za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, naknada temeljem Zakona o održivom gospodarenju otpadom, naknada temeljem Zakona o zaštiti zraka, te naknada temeljem Zakona o zaštiti okoliša.⁹² U nastavku će biti detaljnije objašnjene.

Sredstva za financiranje zaštite okoliša i energetske učinkovitosti temeljem Zakona o Fondu za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost osigurana su iz namjenskih prihoda Fonda od naknada onečišćivača okoliša, naknade korisnika okoliša, naknada za opterećivanje okoliša otpadom, te posebna naknada za vozila na motorni pogon.⁹³

Naknade onečišćivača okoliša obuhvaćaju naknade na emisije u okoliš te posebnu godišnju naknadu na emisije stakleničkih plinova. Naknade na emisije u okoliš sadrže naknadu na emisiju u okoliš ugljikova dioksida (CO₂), naknadu na emisiju u okoliš oksida sumpora izražene kao sumporov dioksid (SO₂), te naknadu na emisiju u okoliš dušika izraženih kao dušikov oksid (NO₂). Porezni obveznici plaćanja naknada su pravne i fizičke osobe koje imaju u okviru svoje djelatnosti u svome vlasništvu ili koriste pojedinačan izvor emisije CO₂, SO₂ i NO₂.⁹⁴

⁹¹ Črnjar, M., Črnjar, K., (2009) Menadžment održivog razvoja. Rijeka: Fakultet menadžmenta u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji Sveučilišta u Rijeci, Glosa Rijeka, str. 153-154

⁹² Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, preuzeto 7.7.2021 s <https://www.fzoeu.hr/hr/naknade/16>

⁹³ Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, preuzeto 7.7.2021 s <https://www.fzoeu.hr/hr/naknade/16>

⁹⁴ Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, preuzeto 7.7.2021 s <https://www.fzoeu.hr/hr/naknade/16>

Porezni obveznici koji su dužni plaćati posebnu godišnju naknadu na emisiju stakleničkih plinova su pravne i fizičke osobe koje u okviru svoje djelatnosti imaju u vlasništvu ili koriste pojedinačan izvor emisije CO₂, te za koje je izdana dozvola za emisije stakleničkih plinova, i koji je na temelju rješenja izdanog prema posebnom propisu kojim se uređuje zaštita zraka isključen iz sustava trgovanja emisijskim jedinicama.⁹⁵

Naknada na opterećivanje okoliša otpadom uključuje naknade na komunalni otpad ili neopasni tehnološki otpad, te opasni ekološki otpad. Porezni obveznici plaćanja ove naknade su pravne i fizičke osobe koje odvoze neopasni industrijski otpad na odlagališta, te pravne i fizičke osobe koje svojom aktivnošću proizvode opasni otpad. Naknada na komunalni ili neopasni otpad izračunava se i plaća prema količini odloženog otpada na odlagalištu. Plaćaju je obveznici naknade temeljem rješenja Fonda. Jedinična naknada za tonu odloženog otpada iznosi 12,00 kuna, dok se naknada na opasni otpad zaračunava i plaća prema količini proizvedenog, ali neobrađenog otpada, te prema karakteristikama otpada. Jedinična naknada za tonu proizvedenog, ali neobrađenog otpada iznosi 100,00 kuna.⁹⁶

Posebna naknada za vozila na motorni pogon uključuje naknadu koju plaćaju sve pravne i fizičke osobe koji su posjednici ili ovlaštenici prava na vozila s motornim pogonom. Zaračunava se i plaća na registraciji vozila, tj. pri provjeri tehničke sposobnosti vozila temeljem rješenja Fonda.⁹⁷

Kod naknade temeljem Zakona o održivom gospodarenju otpadom, proizvođač otpada je dužan snositi troškove gospodarenja tim otpadom. Istovremeno se uvažavaju načela zaštite okoliša propisana zakonom kojima se uređuje zaštita okoliša i pravna stečevina Europske unije, načelima međunarodnog prava zaštite okoliša i znanstvenih spoznaja, najbolje svjetske prakse i pravila struke, a posebno načelo „onečišćivač plaća“, prema kojem proizvođač otpada snosi troškove mjera gospodarenja otpadom i financijski je odgovoran za provođenje sanacijskih mjera zbog štete koju je otpad prouzrokovao ili može prouzrokovati.⁹⁸

Naknade uključene temeljem Zakona o održivom gospodarenju otpadom su naknada za ambalažu i ambalažni otpad, , naknada zbrinjavanja otpadnih mazivih ulja, naknada za gospodarenje s

⁹⁵ Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost, preuzeto 7.7.2021 s <https://www.fzoeu.hr/hr/naknade/16>

⁹⁶ Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost, preuzeto 7.7.2021 s <https://www.fzoeu.hr/hr/naknade/16>

⁹⁷ Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost, preuzeto 7.7.2021 s <https://www.fzoeu.hr/hr/naknade/16>

⁹⁸ Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost, preuzeto 7.7.2021 s <https://www.fzoeu.hr/hr/naknade/16>

otpadnim gumama, naknada za gospodarenje otpadnim vozilima, naknada gospodarenja otpadnim baterijama i akumulatorima, te naknada za gospodarenje električnim i elektroničkim otpadom.⁹⁹

Nadalje, naknadom temeljem Zakona o zaštiti zraka se provodi postepeno reduciranje i ukidanje potrošnje tvari koje uništavaju ozonski sloj u Republici Hrvatskoj. To se provodi nadzorom potrošnje tih tvari, zabranom korištenja proizvoda koji sadrže te tvari ili o njima ovise, smanjenjem propuštanja iz proizvoda, prikupljanjem i uništavanjem tvari, te drugim metodama koje na troškovno učinkovit način doprinose zaštiti ozonskog sloja.¹⁰⁰

Glavna naknada temeljem Zakona o zaštiti zraka je naknada za uništenje kontroliranih tvari ili fluoriranih stakleničkih plinova. Fluorirani staklenički plinovi služe kao zamjena za tvari koje uništavaju ozonski sloj, no zbog njihovog potencijala globalnog zatopljenja provode se mjere da se reduciraju emisije tih plinova, te na takav način ublaže klimatske promjene.¹⁰¹

Poduzetnik koji uvozi ili unosi kontrolirane tvari ili fluorirane stakleničke plinove sa ciljem plasiranja na tržište Republike Hrvatske ili za osobne potrebe obvezan je platiti naknadu za pokriće troškova prikupljanja, obnavljanja i uništavanja tih tvari.¹⁰²

Obveza plaćanja naknade dolazi u trenutku uvoza/unosa kontroliranih tvari ili fluoriranih stakleničkih plinova s ciljem plasiranja na tržište ili za osobne potrebe temeljem rješenja Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost na osnovu podataka koje Fondu dostavlja Agencija za zaštitu okoliša.¹⁰³

Oporezivanje energenata u Hrvatskoj slovi kao naznačajniji i najizdašniji izvor prihoda od spomenutih skupina ekoloških poreza. Pravna osnova za oporezivanje energenata u Republici Hrvatskoj je Zakon o trošarinama¹⁰⁴, Pravilnik o trošarinama¹⁰⁵, Pravilnik o uvjetima i načinu oslobođenja plaćanja trošarina na energente koji se koriste kao pogonsko gorivo za plovidbu¹⁰⁶, Uredba o visini trošarine za unp – ukapljeni naftni plin¹⁰⁷, Uredba o visini trošarine na motorne

⁹⁹ Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, preuzeto 7.7.2021 s <https://www.fzoeu.hr/hr/naknade/16>

¹⁰⁰ Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, preuzeto 7.7.2021 s <https://www.fzoeu.hr/hr/naknade/16>

¹⁰¹ Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, preuzeto 7.7.2021 s <https://www.fzoeu.hr/hr/naknade/16>

¹⁰² Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, preuzeto 8.7.2021 s <https://www.fzoeu.hr/hr/naknade/16>

¹⁰³ Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, preuzeto 8.7.2021 s <https://www.fzoeu.hr/hr/naknade/16>

¹⁰⁴ Narodne novine, br. 106/2018, 121/19

¹⁰⁵ Narodne novine, br. 1/19, 1/20

¹⁰⁶ Narodne novine, br. 12/19

¹⁰⁷ Narodne novine, br. 4/10

benzine, plinsko ulje i kerozin za pogon¹⁰⁸, te Pravilnik o podnošenju trošarinskih obrazaca i obrazaca posebnih poreza uporabom sustava elektroničke razmjene podataka¹⁰⁹. Svi navedeni zakoni i podzakonski propisi u skladu su s pravnom stečevinom Europske unije.

Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju najznačajnije izmjene u sustavu trošarina odnose se na energente i električnu energiju. Došlo je do porasta stopa, te uvođenja oporezivanja prirodnog plina, ugljena, koksa i električne energije.¹¹⁰

Sustav oporezivanja energenata u EU je najkompleksniji po broju oporezivih proizvoda, broju i visini stopa, te prema mnoštvu izuzeća i posebnosti u pojedinim zemljama. Osim usklađenih trošarina na energente, osam zemalja primjenjuje posebna (parafiskalna) davanja i naknade na neke vrste energenata. Uz fiskalne, sve veći razlozi oporezivanja energenata su i ekološki što utječe na rast i sve veću diferencijaciju stopa. Ono što je zajedničko svim zemljama, uključujući i Hrvatsku je to da prihodi od trošarina za energente zauzimaju najveći udio u ukupno naplaćenim trošarinama.¹¹¹

Posebnim porezima ili trošarinama oporezuje se promet pojedinih proizvoda, a plaćaju ih proizvođači ili uvoznici u apsolutnom iznosu po jedinici mjere tog proizvoda (kilogramu, komadu, litri, u postotku cijene i sl.). Brojni su motivi njihova uvođenja (socijalni, zdravstveni, fiskalni, ekološki). Njihova prednost prema drugim porezima ogleda se u jednostavnosti ubiranja, niskim troškovima ubiranja, malom broju poreznih obveznika i izdašnosti.¹¹²

U Republici Hrvatskoj posebni porezi i trošarine dijele se na¹¹³:

¹⁰⁸ Narodne novine, br. 109/13, 48/2014, 43/2015

¹⁰⁹ Narodne novine, br. 7/17

¹¹⁰ Kuliš, D. (2013) Sustav trošarina u Hrvatskoj bliži europskom sustavu. Zagreb: Institut za javne financije

¹¹¹ Kuliš, D. (2013) Sustav trošarina u Hrvatskoj bliži europskom sustavu. Zagreb: Institut za javne financije

¹¹² Kesner-Škreb, M., Kuliš, D. (2010) Porezni vodič za građane. Zagreb: Institut za javne financije, Zaklada Friedrich Ebert, str. 63

¹¹³ Porezna uprava, preuzeto 8.7.2021 s https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/naslovna_tablica_psrh.aspx

1. posebni porez na motorna vozila,
2. posebni porez na kavu i bezalkoholna pića,
3. porez na premije osiguranja od automobilske odgovornosti i premije kasko osiguranja cestovnih vozila, te
4. trošarinski sustav oporezivanja alkohola, alkoholnih pića, duhanskih proizvoda, energenata i električne energije.

U Hrvatskoj se posebni porezi dijele na one koji su harmonizirani s pravnom stečevinom Europske unije i one koje nisu. Porezi harmonizirani s pravnom stečevinom Europske unije uključuju trošarine na enrgente ,električnu energiju, duhan i duhanske proizvode, te alkohol i alkoholna pića, dok u poreze koji nisu harmonizirani s pravnom stečevinom Europske unije ulaze posebni porez na motorna vozila, kavu, bezalkoholna pića i premije osiguranja od automobilske odgovornosti i premije kasko osiguranja cestovnih vozila.¹¹⁴

4.2. Usporedba ekoloških poreza u odabranim članicama Europske unije

U ovome dijelu rada provest će se komparativna analiza ekoloških poreza u Hrvatskoj, Bugarskoj, Litvi, Sloveniji, Grčkoj, Estoniji i Cipru kao odabranim članicama Europske unije.

¹¹⁴ Šimurina, N., Držić Lutilsky, I., Barbić, D., Dragija Kostić, M. (2018) Osnove porezne pismenosti. Zagreb: Narodne novine, str. 98-99

Hrvatska – Hrvatska dosta opširno pristupa oporezivanju okoliša. Ekološki porezi iznose 3,5% BDP-a i to je druga najveća vrijednost u EU, iznad prosjeka od 2,4%. Najniža razina je bila 2012. godine kada su iznosili 2,6% i od tada su u stalnom rastu, te je najviša razina zabilježena u 2018. godini gdje su ekološki porezi iznosili 3,6% BDP-a. Porezi na energiju su također porasli, te u 2019. godini iznose 2,7%, dok porezi na transport imaju trend pada, te u 2019. godini iznose 0,8%. Porezi na onečišćenje i prirodne izvore su bili isti tokom svih godine, te u 2019. godini neznatno rastu.

Tablica 4: Ekološki porezi u Hrvatskoj, 2007-2019. godine

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Ranking 2019	Revenue 2019 (billion euros)
D. Environmental taxes	as % of GDP														
Environmental taxes	3.1	2.9	2.8	3.0	2.7	2.6	2.9	3.2	3.4	3.5	3.5	3.6	3.5	2	1.9
Energy	2.0	1.8	2.0	2.2	1.8	1.7	2.0	2.3	2.5	2.6	2.6	2.7	2.7	5	1.5
of which transport fuel taxes	1.1	0.9	0.9	1.9	1.7	1.7	1.9	2.1	2.3	2.3	2.2	2.2	2.0	3	
Transport	1.1	1.1	0.9	0.8	0.8	0.8	0.8	0.9	0.8	0.8	0.9	0.8	0.8	7	0.4
Pollution and resources	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.03	15	0.0

Izvor: Eurostat, [Country Chapters \(2021 edition\) \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1)

Bugarska – Ekološki porezi u Bugarskoj su varirali tokom godina, pa je tako najviša razina zabilježena u 2008. godini kada je iznosila 3,3% BDP-a, a najniža u 2014. godini gdje je bila 2,8% BDP-a. Od 2016. godine imaju trend rasta i u 2019. godini iznose 3,1%. Porezi na energiju su također promjenjivi, te u 2019. godini iznose 2,8%, dok se porezi na transport gotovo nisu mijenjali. Porezi na onečišćenje i prirodne izvore imaju trend pada od 2014. godine, te u 2019. godini iznose 0,05% BDP-a.

Tablica 4: Ekološki porezi u Bugarskoj, 2007.-2019. godine

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Ranking 2019	Revenue 2019 (billion euros)
D. Environmental taxes	as % of GDP														
Environmental taxes	3.2	3.3	2.8	2.8	2.7	2.7	2.9	2.8	3.1	2.9	2.9	2.9	3.1	8	1.9
Energy	2.8	2.8	2.5	2.4	2.4	2.4	2.6	2.5	2.8	2.5	2.5	2.6	2.8	4	1.7
of which transport fuel taxes	2.7	2.8	2.4	2.4	2.3	2.3	2.4	2.3	2.4	2.1	2.1	1.8	1.9	5	
Transport	0.3	0.3	0.3	0.3	0.2	0.2	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	18	0.2
Pollution and resources	0.08	0.13	0.07	0.08	0.08	0.05	0.08	0.07	0.07	0.07	0.06	0.06	0.05	14	0.0

Izvor: Eurostat, [Country Chapters \(2021 edition\) \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1)

Litva – Prihodi od ekoloških poreza u 2019. godini iznose 1,9% BDP-a, što je ispod prosjeka EU(2,4%). Ti podaci Litvu stavljaju na nezavidno 23. mjesto u EU. Porezi na energiju iznose 1,7% BDP-a, dok poreza na transport skoro da i nema. Porezi na onečišćenje i prirodne izvore su se povećavali od 2015. godine, te u 2018. godini imaju najveći zabilježeni iznos od 0,11% BDP-a.

Tablica 5: Ekološki porezi u Litvi, 2007.-2019. godine

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Ranking 2019	Revenue 2019 (billion euros)
D. Environmental taxes	as % of GDP														
Environmental taxes	1.7	1.6	2.0	1.8	1.7	1.6	1.7	1.7	1.9	1.9	1.9	2.0	1.9	23	0.9
Energy	1.6	1.5	1.9	1.8	1.6	1.5	1.5	1.6	1.7	1.7	1.7	1.8	1.7	19	0.8
of which transport fuel taxes	1.5	1.5	1.9	1.7	1.6	1.5	1.5	1.6	1.6	1.7	1.7	1.7	1.7	7	
Transport	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	26	0.0
Pollution and resources	0.06	0.06	0.07	0.03	0.05	0.05	0.05	0.05	0.10	0.10	0.10	0.11	0.09	11	0.0

Izvor: Eurostat, [Country Chapters \(2021 edition\) \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1)

Slovenija – Prihodi od ekoloških poreza iznose 3,3%, što Sloveniju svrstava na četvrto mjesto u EU. Najviša razina je bila u 2014. godini sa 3,9% BDP-a, te se ta razina održala do 2017. godine kada je nastupio blagi trend pada. Porezi ne energiju iznose 2,8%, što zauzima treće mjesto u EU, dok su porezi na transport izrazito niski i iznose 0,4% BDP-a. Porezi na onečišćenje i prirodne izvore su dosta dobro razvijeni, te su u 2007. godini bili najviši sa 0,18% BDP-a.

Tablica 6: Ekološki porezi u Sloveniji, 2007.-2019. godine

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Ranking 2019	Revenue 2019 (billion euros)
D. Environmental taxes	as % of GDP														
Environmental taxes	3.0	3.0	3.5	3.6	3.4	3.8	3.9	3.9	3.9	3.9	3.7	3.4	3.3	4	1.6
Energy	2.3	2.3	2.9	3.0	2.9	3.3	3.3	3.3	3.3	3.3	3.1	2.9	2.8	3	1.3
of which transport fuel taxes	2.1	2.1	2.6	2.5	2.4	2.7	2.7	2.6	2.6	2.6	2.4	2.3	2.2	2	
Transport	0.5	0.5	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.5	0.5	0.4	0.4	0.4	0.4	14	0.2
Pollution and resources	0.18	0.16	0.15	0.16	0.16	0.16	0.16	0.16	0.16	0.15	0.13	0.12	0.12	7	0.1

Izvor: Eurostat, [Country Chapters \(2021 edition\) \(europa.eu\)](#)

Grčka – Udio ekoloških poreza je u 2019. godini iznosio čak 3,9%, što Grčku svrstava na prvo mjesto u EU. Vidimo konstantni rast tokom godina. U porezima na energiju su također prvi na listi sa 3,0% BDP-a. Za njima ne zaostaju ni porezi na transport koji su stabilni tokom svih godina, te iznose 0,8% BDP-a. Porezi na onečišćenje i prirodne izvore nisu razvijeni, te ih većinom nije bilo.

Tablica 7: Ekološki porezi u Grčkoj, 2007.-2019. godine

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Ranking 2019	Revenue 2019 (billion euros)
D. Environmental taxes	as % of GDP														
Environmental taxes	2.1	2.1	2.1	2.7	3.0	3.3	3.7	3.7	3.8	3.8	4.0	3.8	3.9	1	7.1
Energy	1.2	1.3	1.3	2.0	2.3	2.6	3.0	3.0	3.1	3.0	3.2	3.0	3.0	1	5.6
of which transport fuel taxes	0.9	0.8	0.9	1.4	1.4	1.6	1.4	1.4	1.3	1.4	1.5	1.6	1.4	14	
Transport	0.8	0.8	0.8	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	6	1.5
Pollution and resources	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.01	0.00	25	0.0

Izvor: Eurostat, [Country Chapters \(2021 edition\) \(europa.eu\)](#)

Estonija – Prihodi od ekoloških poreza iznose 3,2% BDP-a, što je Estoniji omogućilo sedmo mjesto u EU. S obzirom da više od 90% poreza na energiju proizlazi iz trošarina na gorivo, Estonija s 2,3% BDP-a zauzima prvo mjesto. Porezi na transport su nerazvijeni i zauzimaju drugo najniže mjesto u EU, dok su porezi na onečišćenje i prirodne izvore znatno razvijeniji i iznose 0,21% BDP-a u 2019. godini, te zauzimaju visoko četvrto mjesto.

Tablica 8: Ekološki porezi u Estoniji, 2007.-2019. godine

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Ranking 2019	Revenue 2019 (billion euros)
D. Environmental taxes	as % of GDP														
Environmental taxes	2.2	2.3	2.9	2.9	2.7	2.7	2.5	2.6	2.7	2.9	2.9	2.7	3.2	7	0.9
Energy	1.8	1.9	2.5	2.6	2.4	2.4	2.2	2.3	2.4	2.6	2.5	2.4	2.9	2	0.8
of which transport fuel taxes	1.7	1.6	2.2	2.1	2.0	2.0	1.9	1.9	2.0	2.2	2.2	2.0	2.3	1	
Transport	0.1	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	27	0.0
Pollution and resources	0.33	0.33	0.38	0.30	0.29	0.26	0.28	0.29	0.29	0.30	0.29	0.28	0.21	4	0.1

Izvor: Eurostat, [Country Chapters \(2021 edition\) \(europa.eu\)](#)

Cipar – Prihodi od ekoloških poreza su kroz godine i rasli i padali, te u 2019. godini iznose 2,6% BDP-a, što je i dalje iznad prosjeka EU(2,4%). Porezi na energiju su stalno bili u trendu rasta, te iznose 2,1%, dok je kod poreza na transport zabilježen trend pada. Porezi na onečišćenje su nerazvijeni, te ih do 2012. godine uopće nije ni bilo.

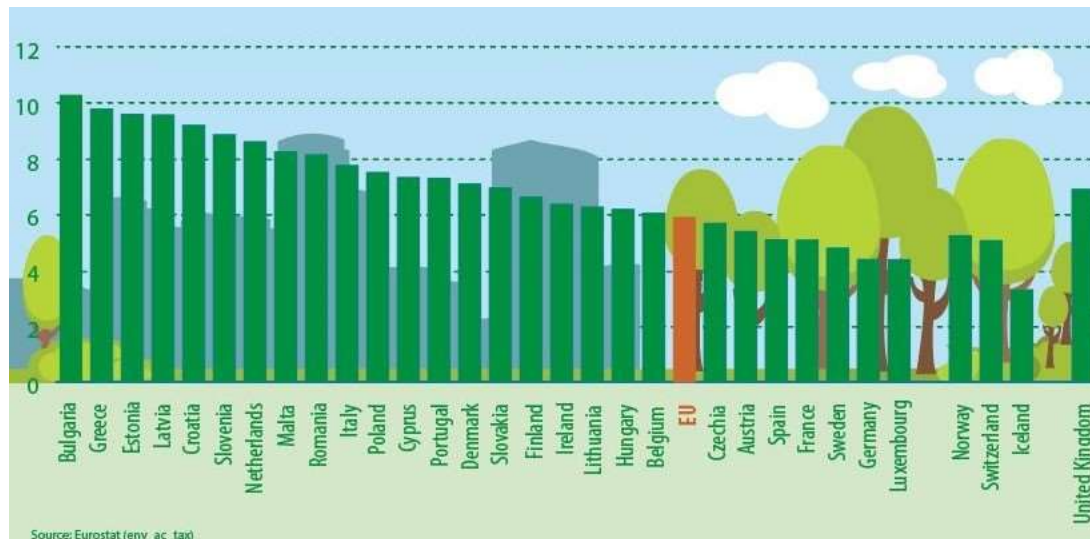
Tablica 9: Ekološki porezi u Cipru, 2007.-2019. godine

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Ranking 2019	Revenue 2019 (billion euros)
D. Environmental taxes	as % of GDP														
Environmental taxes	3.1	3.0	2.8	2.8	2.8	2.6	2.7	3.1	3.0	2.9	3.0	2.9	2.6	13	0.6
Energy	1.7	1.6	1.6	1.8	1.9	1.9	2.1	2.4	2.4	2.3	2.4	2.3	2.1	10	0.5
of which transport fuel taxes	1.3	1.4	1.4	1.6	1.6	1.5	1.8	2.0	2.0	2.0	1.9	1.8	1.6	8	
Transport	1.4	1.4	1.2	0.9	0.8	0.7	0.6	0.7	0.6	0.6	0.6	0.6	0.5	12	0.1
Pollution and resources	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	23	0.0

Izvor: Eurostat, [Country Chapters \(2021 edition\) \(europa.eu\)](#)

U grafikonu 2 prikazani su udjeli prihoda od ekoloških poreza i socijalnih doprinosa u članicama Europske unije.

Grafikon 2: Udio prihoda od ekoloških poreza i socijalnih doprinosa, 2019. godine

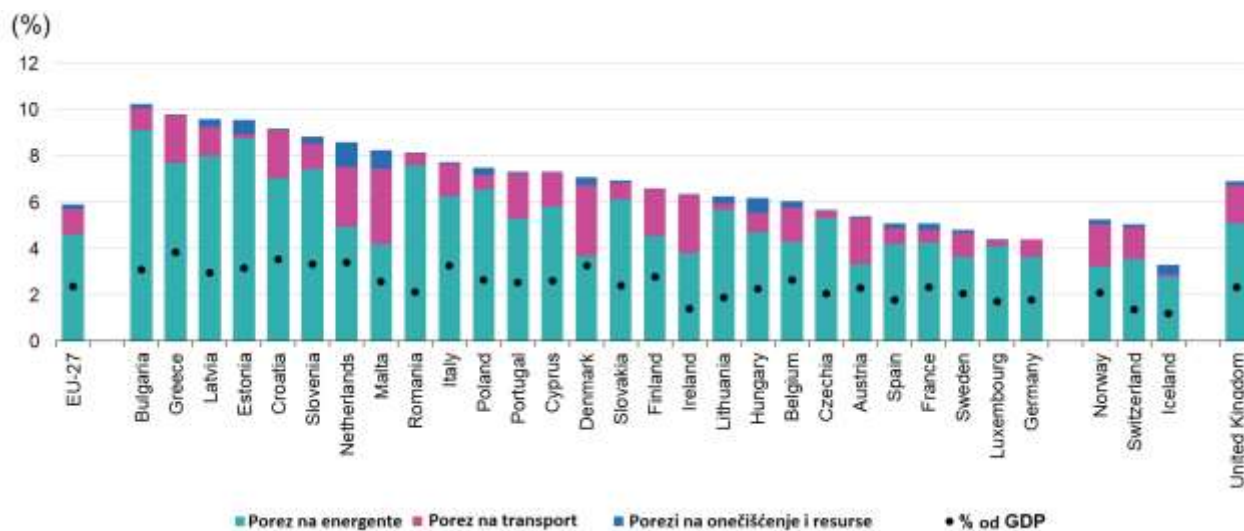

Izvor: Eurostat, 2021. godina

U 2019. godini prihodi od poreza za zaštitu okoliša u Europskoj uniji dosegli su iznos od 330.6 milijardi eura, što odgovara 2,4% BDP-a. Također, ekološki porezi su činili 5,9% prihoda od poreza i socijalnih doprinosa. No, taj se dio znatno razlikovao među državama članicama EU-a. Pa tako Bugarska sa 10,3%, Grčka sa 9,8%, Estonija i Latvija sa 9,6% i Hrvatska sa 9,2% imaju najveće zabilježene udjele u EU, čak dvostruko više od Njemačke i Luksemburga koji imaju udio od 4,4%, te su to najmanje zabilježene dionice.

U grafikonu 3 prikazani su prihodi ostvareni kroz sve tri kategorije ekoloških poreza(porez na energiju, porez na transport, te porez ne onečišćenje i prirodne izvore) u članicama Europske unije kao udio u BDP-u i TSC-u za 2019. godinu. U grafikonu su također prikazani podaci za Norvešku, Švicarsku i Ujedinjeno Kraljevstvo koje više nisu članice Europske unije.

Grafikon 3: Prihod od ekoloških poreza u članicama Europske unije, Norveškoj, Švicarskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu, 2019. godine

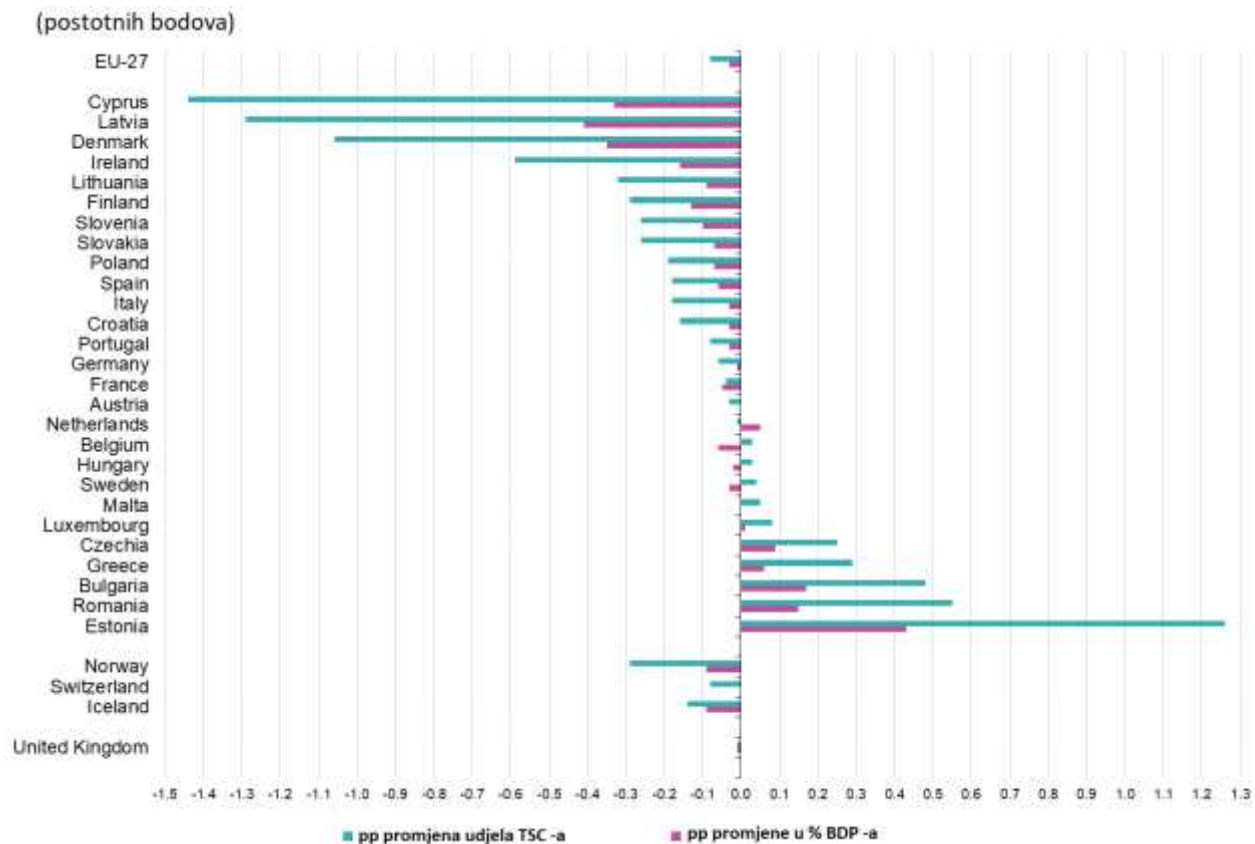

Izvor: Eurostat, 2021. godina

U 2019. godini udio prihoda od ekoloških poreza u BDP-u u cijeloj EU-i kretao se od 1,4% (Irsko) do 3,9% (Grčka). Bugarska ima najnižu razinu poreza na onečišćenje i prirodne izvore (TSC), a slijede je Njemačka i Luksemburg sa 4,4%. Porezi na energiju čine više od polovice prihoda poreza za zaštitu okoliša u svim državama članicama, a ističu se Češka, Rumunjska, Luksemburg, Estonija i Litva koje imaju preko 90% udjela u ukupnim приходima od poreza za zaštitu okoliša. Porez na transport predstavlja drugu najveću sastavnicu prihoda u svim članicama, osim u Estoniji i Litvi, gdje glavnu ulogu imaju porezi na onečišćenje i prirodne izvore. Također su posebno visoki u Danskoj, Irskoj i Malti. Porezi na onečišćenje i prirodne izvore čine mali dio u ekološkim porezima. U Njemačkoj do sada nisu naplaćeni porezi za onečišćenje. Nizozemska, Malta, Mađarska i Estonija iako bilježe male udjele, oni su opet veći nego u drugim državama članicama EU-a.

Grafikon 4 prikazuje razlike između 2018. i 2019. godine u приходima od ekoloških poreza u postotnim bodovima među državama članicama EU.

Grafikon 4: Prihodi od ekoloških poreza – razlike između 2018. i 2019. godine u postotnim bodovima

Izvor: Eurostat, 2021. godina

U 2019. godini velika većina država članica EU ostvarila je smanjen udio prihoda u ekološkim porezima u TSC-u, no taj pad je zanemariv (manje od 0,2 postotna boda). Cipar, Latvija i Danska su zabilježila značajnija smanjenja (između 1,1 i 1,4 postotna boda), te su se u spomenutim zemljama prihodi od ekoloških poreza smanjili i u apsolutnom iznosu. Udio prihoda se neznatno povećao tek u 10 država članica. Najveća povećanja bila su u Estoniji (1,26 postotnih bodova) i Rumunjskoj (0,55 postotnih bodova). Promjene udjela prihoda od ekoloških poreza u BDP-u u razdoblju između 2018. i 2019. godine nisu velike, ali dovoljno da se primjete. Neke zemlje su nastavile ili blago povećavale udio u prihodima od ekoloških poreza u BDP-u u 2018., no u većini zemalja se taj udio smanjio u 2019. godini. U Cipru, Latviji i Danskoj primijećena su najveća smanjenja (više od 0,3 postotna boda).

5. ZAKLJUČAK

Razvoj industrijalizacije i urbanizacije doveo je do brojnih ekoloških problema na globalnoj razini kao što je zagađenje okoliša, prekomjerno iskorištavanje neobnovljivih izvora, klimatske promjene i sl. Od šezdesetih godina prošlog stoljeća lideri najrazvijenijih zemalja krenuli su ozbiljno shvaćati uništavanje čovjekove životne okoline, te su uvedene brojne mjere kako bi ublažili uništenje, obzirom da je potpuna eliminacija nemoguća.

Glavni cilj ovoga rada bio je detaljnije objasniti ekološke poreze kao jednu od najvažnijih i najučinkovitijih ekonomskih mjera pomoću koje se potiče veća ekološka svijest i promjena čovjekova ponašanja u korist okoliša. Sve veći broj zemalja ih uvodi, prvenstveno one najrazvijenije čije su proizvodne aktivnosti i popratne posljedice najveće.

Radi smanjenja poreznih davanja u obliku ekoloških poreza i ostvarenja financijske uštede, ljudi su pronašli rješenja kao što su promjene ulaznih resursa, ugradnja filtera i pročišćivača, korištenje zamjenskih proizvoda, opskrbljivanje iz alternativnih izvora energije i sl. Pozitivna posljedica takve promjene ponašanja je smanjenje zagađenja okoliša. Zemlje ostvaruju dvostruku korist uvođenjem ekoloških poreza u fiskalne sustave. Uspješnim provođenjem ekoloških poreza dolazi do pozitivnih promjena u ponašanju ljudi prema okolišu, te na taj način država ostvaruje svoj glavni cilj. Izravna korist od ekoloških poreza se vidi u priljevu novčanih sredstava u državni proračun, te bi najispravnije bilo kada bi se ta sredstva ulagala u daljnju provedbu mjera za zaštitu okoliša.

Uloga države u zaštiti okoliša je iznimno važna jer sve počinje od njezinog uvođenja raznolikih, interventnih, ekoloških mjera. Bitnu mjeru kao što je ekološki porez zemlja može uvesti samo ako poštiva ustav i važeće zakone, jer ekološki porezi kao i svi drugi porezi moraju biti u skladu sa pravnim sustavom zemlje. Osim državnih zakona, moraju se poštivati i propisi zajednica kojima pojedina država pripada. Ekološki porezi su pravno opravdani samo ako su uvedeni s ciljem ostvarenja ekološkog napretka, odnosno prikupljanje poreza provodi se zbog zaštite okoliša, a ne iz financijskih razloga.

U radu su prikazani ekološki porezi u Republici Hrvatskoj i odabranim članicama Europske unije među kojima su Bugarska, Litva, Slovenija, Grčka, Estonija i Cipar te njihova međusobna harmonizacija. Harmonizacija poreza je iznimno važna jer su danas ekološki problemi sve više

nadnacionalni, a svi porezi uključujući i ekološke, moraju biti u skladu sa zakonitostima Europske unije.

U Republici Hrvatskoj uvedene su brojne ekonomske mjere za zaštitu okoliša, no one su neravnomjerno raspoređene jer su pojedini sektori kao što su vode i šume bolje zaštićeni od drugih. Isto tako, financijska sredstva koja su namjenjena za politiku zaštitu okoliša nedovoljna su za neke veće ekološke reforme. Veliku odgovornost ima i Fond za zaštitu okoliša koji prikuplja novčana sredstva koja onda ulaže u projekte važne za prirodni okoliš.

Ekološki porezi u Republici Hrvatskoj se nazivaju naknadama, a najvažnije su naknade za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, naknade za održivo gospodarenje otpadom, naknade za zaštitu zraka, trošarine na energente i električnu energiju, te poseban porez na motorna vozila. Republika Hrvatska, kao i mnoge druge članice Europske unije su uprihodile najveći iznos prihoda od trošarina na energente i električnu energiju, a to se smatra najsloženijim sustvom ekološkog oporezivanja.

Zemlje članice Europske unije nisu jednako uspješne u provođenju ekološke politike. Među analiziranim zemljama najboljom se pokazala Grčka, a slijede ju Hrvatska i Slovenija koje dosta opširno pristupaju oporezivanju okoliša. One uspješno provode ekološku politiku i na taj način prikupljaju dodatna sredstva u proračunu, čime imaju mogućnost smanjenja nekih drugih vrsta javnih davanja kao što su porez na radnu snagu i osobna primanja, te povećanje zaposlenosti. To se pokazalo iznimno važnim jer uz ostvarenje glavnog cilja zaštite okoliša povećala se ukupna gospodarska aktivnost što vodi višem životnom standardu stanovnika tih zemalja. S druge strane, Litva i Cipar se vrte oko prosjeka, koji je u EU 2,4%, a nerijetko čak i ispod njega. Ipak, može se zaključiti da većina zemalja shvaća važnost provođenja uspješne ekološke politike, te teže boljem i temeljitijem oporezivanju okoliša.

Republika Hrvatska sa 3,5% BDP-a u ekološkim porezima je na dobrom putu da dostigne i neke razvijenije zemlje od nje, te je stalno u toku s ostalim zemljama i neprestano uvodi promjene u sustav zaštite okoliša.

LITERATURA

1. Bešker, M., (2005) Politika okoliša, Zagreb: Oskar
2. Bedeković, M. (2017) Porezni sustav, Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici
3. Bejaković, P., (2016) O uvođenju ekoloških poreza u odabranim razvijenim zemljama. [online]. Preuzeto s <https://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2016/6/bejakovic.pdf>
4. Blažić, H., Dimitrić, M., Pečerić, M., (2017) Perspektiva ekoloških poreza u Europskoj uniji. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci
5. Crnković, A., (2015) Ozelenjivanje ekonomije: Ekološki porezi. Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. [online]. Preuzeto s http://www.pravri.hr/hr/zbornik/v26_2/09crnkovic.pdf
6. Črnjar, M., Črnjar, K., (2009) Menadžment održivog razvoja. Rijeka: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji Sveučilišta u Rijeci, Glosa Rijeka
7. Eurostat. (2020) Taxation Trend in the European Union. [online]. Preuzeto s https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/economic-analysis-taxation/taxation-trends-eu-union_en
8. Eurostat. (2021) Environmental tax statistics.[online]. Preuzeto s https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Environmental_tax_statistics&action=statexp-seat&lang=hr
9. Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. [online]. Preuzeto s <https://www.fzoeu.hr/>
10. Grdinić, M., Korenić, T., Blažić, H., (2017) Uloga ekoloških poreza u politici zaštite okoliša država članica Europske unije. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci. [online]. Preuzeto s <https://www.bib.irb.hr/905147?&rad=905147>
11. Institut za javne financije. Porezni vodič. [online]. Preuzeto s http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-07/1.pdf
12. Institut za javne financije. Ekološki porezi i porezna reforma u Republici Hrvatskoj. [online]. Preuzeto s <http://www.ijf.hr/zaklada/2003/c3.pdf>
13. Jelčić, B. (2001). Javne financije. Zagreb: RRiF- plus
14. Kandžija, V., Cvečić, I. (2008) Makrosustav Europske unije. Rijeka: Ekonomski fakultet

15. Kesner – Škreb, M. (2007) Porezna harmonizacija. [online]. Preuzeto s <http://hrcak.srce.hr/file/28393>
16. Kesner – Škreb, M., Kuliš, D. (2010) Porezni vodič za građane. Zagreb: Institut za javne financije, Zaklada Friedrich Elbert
17. Kordej – de Villa, Ž., (2014) Okoliš i pridruživanje EU. Privredna kretanja i ekonomska politika, 98/2004
18. Kordej – de Villa, Ž., Papafava, M., (2003) Ekonomski instrumenti u politici zaštite okoliša u Hrvatskoj – teorijska saznanja i iskustva. Privredna kretanja i ekonomska politika, 94/2003
19. Kuliš, D. (2013) Sustav trošarina u Hrvatskoj bliži europskom sustavu. Zagreb: Institut za javne financije. [online]. Preuzeto s <https://www.ijf.hr/upload/files/file/newsletter/75.pdf>
20. Lončarić – Horvat, O. et al. (2003) Pravo okoliša. Zagreb: Organizator
21. Matković, B. (2007) Utaja poreza. Računovodstvo, revizija i financije, br. 11/2007
22. Nikolić, N. (1999) Počela javnog financiranja, Ekonomski fakultet Split
23. Sertić, A. (2015) Porezne oaze – međunarodno izbjegavanje plaćanja poreza i porezna evazija. Financije, pravo i porezi, 12/15
24. Šimurina, N. (2019). Pomoćni materijali s nastave. Međunarodni aspekti oporezivanja.
25. Šimurina, N., Šimović, H., Mihelja – Žaja, M., (2012) Javne financije u Hrvatskoj. Zagreb: Ekonomski fakultet u Zagrebu.
26. Šimurina, N., Držić Lutilsky, I., Barbić, D., Dragija Kostić, M. (2018) Osnove porezne pismenosti. Zagreb: Narodne novine
27. Šimović, J., Rogić Lugarić, T., Cindori, S. (2007) Utaja poreza u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino sprječavanje. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 14(2)
28. Šinković, Z., (2013) Ekološki porezi. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. God. 50, 4/2013., str. 953-976 [online]. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/111481>
29. Šinković, Z., (2014) Oporezivanje energenata. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. God. 53, 3/2015. [online]. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/145559>
30. Tadin, H. (2010) Porezna politika EU kao šansa i ograničenje reforme poreznog sustava Hrvatske, Zagreb: Rifin. [online]. Preuzeto s <http://www.rifin.com/gosti-stranica/1181-porezna-politika-eu-kao-kao-ansa-i-ogranienje-reforme-poreznog-sustava-hrvatske>
31. Vukšić, Z. (2003) Porezna utaja, Hrvatska pravna revija, god. 3, br. 10

POPIS TABLICA

Tablica 1: Opće stope PDV-a u državama članicama EU, 2021. godine	10
Tablica 2: Ekološki porezi u zemljama Europske unije.....	18
Tablica 3: Ukupan prihod od ekoloških poreza prema vrstama i poreznim obveznicima, EU –	27
.....	25
Tablica 5: Ekološki porezi u Bugarskoj, 2007.-2019. godine.....	33
Tablica 6: Ekološki porezi u Litvi, 2007.-2019. godine	33
Tablica 7: Ekološki porezi u Sloveniji, 2007.-2019. godine.....	34
Tablica 8: Ekološki porezi u Grčkoj, 2007.-2019. godine	34
Tablica 9: Ekološki porezi u Estoniji, 2007.-2019. godine.....	35
Tablica 10: Ekološki porezi u Cipru, 2007.-2019. godine.....	35

POPIS GRAFOVA

Grafikon 1: Udio prihoda od ekoloških poreza u BDP-u i TSC-u u zemljama EU- 27, 2002.- 2019. godine	24
Grafikon 2: Udio prihoda od ekoloških poreza i socijalnih doprinosa, 2019. godine.....	36
Grafikon 3: Prihod od ekoloških poreza u članicama Europske unije, Norveškoj, Švicarskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu, 2019. godine	37
Grafikon 4: Prihodi od ekoloških poreza – razlike između 2018. i 2019. godine u postotnim bodovima ..	38

ŽIVOTOPIS

Osobni podaci

Prezime i ime Ivančić Nicole Marie
Adresa Varoška 33, Oporovec, 10040 Dubrava
e-mail nivancic@net.efzg.hr
Državljanstvo hrvatsko
Datum rođenja 16.08.1996
Spol žensko

Obrazovanje

2015.- danas Ekonomski fakultet u Zagrebu, integrirani preddiplomski i diplomski izvanredni studij, Poslovna ekonomija, smjer Financije
2011.-2015. Srednja škola XII. Gimnazija

Radno iskustvo

Travanj 2021.-Lipanj 2021. Centar za financijska vještačenja

- Administrativni posao

2019. – 2020. Birkenstock, N. S. ŠPORT D.O.O.

- Pomoć u trgovini, odnos s kupcima

2018. – 2019. Zara d.o.o., Zagreb

- Pomoć u trgovini, odnos s kupcima

Digitalne vještine: poznavanje MS Office paketa

Jezici: Engleski – u govoru i pismu
Njemački – osnovno razumijevanje

Ostalo: Vozačka dozvola B kategorija